

Nr 130.

Av herr **Lindgren**, *om skrivelse till Konungen med begäran om undersökning rörande aktiebolaget Vin- & Spritcentralens och dess dotterbolags verksamhet m. m.*

(Lika lydande med motion i andra kammaren nr 182.)

Stockholm den 26 januari 1923.

Ad. Lindgren.

Nr 130.

Av herr **Lindgren**, om skrivelse till Konungen med begäran om undersökning rörande aktiebolaget Vin- & spritcentralens och dess dotterbolags verksamhet m. m.

I den beräkning över statsverkets inkomster för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924, som återfinnes i årets statsverksproposition, yttrar statsrådet och chefen för finansdepartementet (sid. 13) bl. a. följande:

»Någon inkomst från A.-B. Vin- & spritcentralen har i enlighet med de principer, vilka lagts till grund för beräkningen av motsvarande inkomst å övergångsbudgeten, icke upptagits å riksstatsförslaget. Skulle inkomst för statsverket i allt fall uppstå, bör den tillföras titeln diverse inkomster».

Detta herr statsrådets uttalande är förvisso ägnat att framkalla den allra största förvåning. När och av vem de »principer» formulerats, i kraft av vilka någon inkomst från A.-B. Vin- & spritcentralen icke borde upptagas i riksstatsförslaget, torde nämligen för riksdagens medlemmar vara fullständigt obekant. Däremot är det känt, att finansministern vid uppgörandet av inkomstberäkningarna för första halvåret 1923 till en början velat i riksstaten upptaga andel i Vin- & spritcentralens vinst av 1922 års rörelse med ett belopp av 10 (tio) miljoner kronor men att bolaget ändrat denna beräkning därhän, att bolaget till statsverket blott lovat inbetala fem miljoner kronor före utgången av budgetterminen 1 januari—30 juni 1923. (Se Spritcentralens redogörelse, tryckt i Svenska Dagbladet 5 december 1922.) I finansministerns budgetplan för nyssnämnda halvår upptogos också blott fem miljoner kronor såsom vinstandel från Vin- & spritcentralen under tiden 1 januari—30 juni 1923. Således ha de av finansministern nu andragna principerna icke varit av honom själv omfattade vid 1922 års riksdag. I statsutskottets memorial nr 124 A av den 7 juni 1922 uttalar också utskottet under punkt 10 följande: »I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag får utskottet hemställa, att riksdagen må under rubriken andel i A.-B. Vin & spritcentralens vinst för år 1922 å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga ett belopp av 5,000,000 kronor.» Denna utskottets hemställan blev utan debatt av båda kamrarna bifallen.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 3 saml. 41¹/₂ häft. (Nr 130.)

Att icke heller den myndighet, riksräkenskapsverket, som under förberedelserna till budgetens uppgörande har att närmast lägga hand vid inkomstberäkningarna, haft någon kännedom om de av finansministern antydda principerna, framgår också med all önskvärd tydlighet därav, att verket i fråga under sistlidne höst hos Vin- & spritcentralen förfrågat sig rörande storleken av de vinstmedel, som under budgetåret 1 juli 1923—30 juni 1924 kunde antagas bli från bolaget inbetalda till statsverket. Då det torde kunna förmodas, att A.-B. Vin- & spritcentralen, om det haft kännedom om ovanberörda principer, icke skulle hava uraktlåtit att i sitt svar till riksräkenskapsverket åberopa desamma, torde man av bolagets tystnad i denna punkt kunna draga den slutsatsen, att bolaget ännu så sent som den 18 november 1922, då dess svar är daterat, icke haft någon kännedom om dessa för bolaget dock så förmånliga budgetprinciper. Dessa principer kunna därför med all säkerhet sägas vara av mycket färskt datum. Något riksdagens beslut om att för framtiden avstå från att upptaga statens vinstandel av Vin- & spritcentralens rörelse såsom en alltid påräknad inkomst föreligger i vart fall icke. Det förefaller också alldeles otroligt, att riksdagen just i denna kritiska tid, då budgeten är så oerhört ansträngd, skulle vilja giva sitt bifall till en åtgärd, som kunde sägas innebära, att den avstode från eller i ringaste mån försvagade sina synnerligen legitima anspråk på årlig andel i Vin- & spritcentralens vinst. För det allmänna rättsmedvetandet måste det rent av framstå såsom någonting ganska oerhört, att detta privilegierade bolag skulle så lätt och billigt slippa undan sina solklara förpliktelser till staten. Alla samhällsklasser träffas svårt av den rådande depressionen och de höga skatterna. Synnerligen kännbart drabbas hitintills med statsmedel stödda kulturella företag och inrättningar. Tunga bördor läggas på hela samhället. Då det i riksdagen påpekas, att de anlitade skatteköllarna kunna sina, svaras från regeringsbanken, att finansministern har i beredskap förslag om skärpning av beskattningen å förmögenhetsandelen i inkomst- och förmögenhetsskatten och om konsumtionsskatter å läskedrycker m. m. Men på ett oförklarligt sätt lämnar finansministern åsido statens rätt till vinstandel från ett företag sådant som Vin- & spritcentralen, vilken dock av staten faktiskt tillerkänts en oerhörd maktställning *under den bestämda förutsättningen, att betydande vinstmedel skulle från bolaget inlevereras till statskassan.* Utan tvekan kan man beteckna denna finansministerns hållning såsom alltför släpphänt.

De skäl, som Vin- & spritcentralen själv i sin skrivelse av den 18 november 1922 till riksräkenskapsverket andragit såsom stöd för sin förklaring, att bolaget ej torde kunna utfästa sig för en på förhand till

beloppet bestämd inbetalning till statsverket, äro icke till fyllest. Bolagets argumentering går nämligen ut därpå, att endast en ändring av dess prispolitik skulle möjliggöra för detsamma att, såsom skett under de två senaste åren, till staten såsom vinstmedel inleverera mera betydande och på förhand någorlunda bestämbara belopp. Innebörden av denna förklaring kan icke vara någon annan än den, att endast ett avbrott i den prissänkningsspolitik, med vilken bolaget — i samband med skärpningen av omsättningsskatten förlidet år — säger sig hava avsett att gynna sina avnämare (detaljhandelsbolagen), skulle kunna bereda den stora partihandelskoncernen den marginal, ur vilken vinstmedlen till staten kunde utgå. Till frågan om partihandelskoncernens intresse för systembolagens möjligheter att få köpa billiga varor blir det tillfälle att längre ned återkomma. Här skall endast den viktiga anmärkningen mot Vin- & spritcentralens argumentering göras, att den marginal, över vilken bolaget förfogar — även med den prispolitik, som nu bedrives — av allt att döma skulle vara alldeles tillräcklig för att staten därur skulle kunna hämta tillskott, som överstege vad Spritcentralen hittills presterat, om blott icke sagda marginal förtärdes av slöseri i de mest olika former och under de mest skiftande rubriker eller måhända av en förfelad lagringspolitik. Det allmänna förtroendet till förmågan hos partihandelskoncernens ledning att på ett ekonomiskt, praktiskt och enkelt sätt organisera och sköta det stora företaget är, utan överord sagt, spolierat. Det borde, enligt mitt förmenande, vara fullkomligt uteslutet, att man utan vidare tager för gott ett påstående från denna koncern, att den icke kan fullgöra sina tillbörliga inbetalningar till statskassan, därest den icke får avbryta den prissänkningsspolitik, som dock det allmänna tidsläget påkallar. I en sådan situation måste riksdagen vara i sin goda rätt, om den fordrar en grundlig undersökning av de förhållanden, som råda inom koncernen. Ja, den stora massan av väljare lär rent av fordra, att folkrepresentationen på allvar tager itu med denna sak.

Vin- & spritcentralens skyldighet att efter vissa avdrag (till aktieägare och avsättningar till fonder) till statskassan inleverera sin vinst är höjd över allt tvivel. Denna skyldighet å bolagets sida var helt enkelt *förutsättningen* för den privilegierade ställning, som av regeringen tillerkänts detsamma. Från Vin- & spritcentralens första tider finnas dess bättre några mycket auktoritativa uttalanden, som klart ådagalägga, huru man både på regeringshåll och å bolagets sida uppfattade dettas förpliktelser. Dåvarande finansministern Hjalmar Branting yttrade exempelvis till statsrådsprotokollet den 31 december 1917 (i samband med

behandlingen av en del s k. ersättningsfrågor), »att ett stort bolag (Spritcentralen), representerande en betydande del av renings-verksamheten och övrig partihandel inom landet, redan är bildat, och att ledningen och avkastningen av detsamma blivit erbjudna statsmakterna». Vid remissen av statsverkspropositionen i första kammaren i januari 1919 yppades skarp kritik av monopoliseringssträvandena på partihandelns område. Härtill svarade finansministern (herr Thorsson), att han för sin del icke alls funnit det ledsamt, »att hela denna fråga kommit in under och behandlas av ett organ (Spritcentralen), i all synnerhet som statsverket genom det sätt, varpå detta organ är bildat och fungerar, har att påräkna de miljoninkomster, som denna rörelse skulle giva därigenom, att bolagen ha försäkrat sig vara nöjda med sju procent på nedlagt kapital, och alla övriga inkomster på grund av bolagens bestämmelser komma att tillfalla statsverket». Det är att märka, att dessa herr Thorssons betydelsefulla ord äro uttalade vid en tidpunkt, då Spritcentralen under hans medverkan fick sin starka ställning på partihandelns område fullt betryggad och konsoliderad.

Själv har Vin- & spritcentralen i skrivelse till ersättningssakkunniga av den 4 maj 1918 uttalat sig på följande sätt: »Den dominerande ställning inom vin- och spritbranschen dessa bolag (Spritcentralen och dess dotterbolag) redan nu intaga samt arten av deras organisation, varigenom nettobehållningen oavkortad tillfaller det allmänna, torde göra det antagligt, att kungl. kontrollstyrelsen icke skall vägra dessa bolag rätt till import».

Förhållandet mellan staten och Vin- & spritcentralen kan alltså uttryckas så, att staten gav Spritcentralen monopolställning, mot att Spritcentralen tillförsäkrade staten »nettobehållningen oavkortad». Partihandelsmonopolet trädde omedelbart i utövning av sina förmånsrättigheter, men för statens del skulle det komma att dröja mycket länge, innan några »miljoninkomster» från Spritcentralen inställde sig. Omsider blev denna monopolets uraktlåtenhet föremål för skarp kritik i riksdagen, och på hösten 1921 fullgjordes omsider den första miljoninbetalningen från Spritcentralen till statskassan, då fem miljoner kronor inlevererades, vilka formellt skulle utgöra statens andel av 1920 års vinst men i realiteten hade åvägabragts genom prisförhöjningar, som gällde för senare halvåret 1921. Sommaren 1922 gjordes ytterligare en inbetalning 10,033,308 kronor 15 öre såsom vinstandel från 1921 i enlighet med de utfästelser bolaget nödgades avgiva efter den skarpa kritiken mot dess förvaltning vid 1921 års riksdag. Samtidigt inbetalades 182,441 kronor 40 öre som saldo från 1920 års rörelse. Med

all rätt har det såväl i riksdagen som i pressen påpekats, att de vinstandelar, som bolaget inalles levererat till staten, i förhållande till bolagets omsättningssummor varit oförsvarligt små (för bolagets hela livstid sammanlagt något över femton miljoner kronor). Det har också till en jämförelse framhållits, hurusom systembolagen för ett enda år (1921) levererat in mer än dubbla beloppet (37,383,097 kronor.) Det har också med allt fog kunnat sägas, att de efter envist motstånd fullgjorda prestationerna till staten ingalunda motsvara de förespeglingar, som under åren 1917, 1918, 1919 gjorts riksdagen genom olika finansministrars uttalanden. Har redan detta bristfälliga sätt att fylla åtagna förpliktelser, som spritmonopolet lagt i dagen, tidigare kunnat motivera yrkanden på en undersökning av förhållandena inom detsamma, så blir kravet på en sådan undersökning så mycket starkare, då det nu befinnes, att bolaget för närvarande icke alls vill utfästa sig till fullgörandet av bestämda, finansiella skyldigheter mot det allmänna.

Nu är det mig visst icke obekant, att kravet på en särskild granskning av Vin- & spritcentralens förvaltning ofta mötes av den invändningen, att bolaget är ett enskilt företag, som icke har skyldighet att underkasta sig en sådan undersökningsprocedur. Denna invändning synes mig emellertid vara ohållbar. Vad är nämligen Vin- & spritcentralen? Jo, företaget i fråga kan betraktas *dels* som ett partihandelsbolag, underkastat rusdrycksförsäljningsförordningens bestämmelser, *dels* som ett av statsmakten med avsevärda företrädesrättigheter utrustat företag. Redan i *förstnämnda* hänseende är det tydligt, att bolaget icke under åberopande av sin privata karaktär kan skydda sig mot en viss statlig inspektion. § 14 i nyssberörda förordning stadgar nämligen, att varje partihandlare är skyldig att hålla sina handelsböcker med tillhörande verifikationer tillgängliga för av kontrollstyrelsen särskilt förordnat ombud. Det är mig emellertid obekant, om, när, huru och av vem någon sådan inspektion i rusdrycksförsäljningsförordningens mening blivit förrättad inom Vin- & spritcentralen. För övrigt ha från ledande håll inom Vin- & spritcentralen understundom framhållits, att bolagets ställning närmast vore att jämföra med systembolagens, vilka senare ju äro underkastade en mycket skarp offentlig kontroll. Men det är icke på detta slags kontroll jag här tager sikte. Jag menar, att i och med att bolaget av statsmakten fått mottaga särskilda förmåner, närmast i form av vägran av koncessioner för någon konkurrerande partihandelsfirma, så har för staten uppkommit en särskild och mycket stark rättsgrund för kravet på en särskild granskning av Spritcentralens förvaltning. Det vore ju också egendomligt, om så icke skulle vara

fallet. Varje företag, kulturellt eller ekonomiskt, som mottager ett aldrig så ringa understöd från statens sida, blir ju enligt sakens natur underkastat redovisningsskyldighet till det allmänna. Det anses också vara med rätt och billighet överensstämmande, att varje näring, som anhåller om tullskydd eller på annat sätt begär hjälp från statens sida, skall vara pliktig att inför vissa opartiska statliga organ redogöra för sin ställning. Men ett av statsmakten med storartade prerogativ utrustat partihandelsföretag skulle kunna freda sig mot kraven på en särskild granskning under hänvisning till sin privata karaktär.

Jag vet väl, att det till denna argumentering kan ytterligare svaras, att staten redan skulle ha den möjlighet till granskning, som vore behövlig. Det är icke svårt att förstå, att man härvid kommer att åberopa sig på, att regeringen utser vissa ombud inom styrelsen och bland revisorerna hos bolaget. Härtill svarar jag för min del, att resultaten av bolagets jämte *dotterbolagens* verksamhet, sådana de nu föreligga bland annat i bolagets egendomliga förklaring, att det icke utan ändring i sin prispolitik kan inleverera medel till statskassan, ådaga-lägga, *att dessa regeringens representanter synas hava saknat möjlighet att fylla sina uppgifter.* Men det är just därför, att regeringens representanter och regeringen själv i dessa avseenden icke synas ha kunnat behärska den vidlyftiga labyrint, som bolaget med sina dotterbolag, utgör, *det är just därför, som riksdagen, folkrepresentationen, ovillkorligen måste taga ett initiativ i saken* och åvägabringa en grundlig undersökning av hithörande förhållanden. Det är också därför, som det icke räcker med den granskning, som ett kontrollstyrelsens ombud enligt ovan åberopade § 14 kan anställa hos Vin- & spritcentralen. Utan här måste, som sagt, riksdagen själv gripa in och anmoda regeringen att genom sakkunniga personer, som stå helt och hållet fria och i alla avseenden obundna gent emot den hittillsvarande regimen inom partihandelskoncernen, anställa en grundlig undersökning.

Det återstår för mig att säga några ord om vad den undersökning, jag påyrkar, bör taga sikte på. Här inställer sig emellertid genast den svårigheten, att det för en enskild, utomstående person är så gott som omöjligt med hänsyn till det ogenomträngliga töcken som omgiver koncernens månghövdade organisation att angiva bestämda anmärkningsanledningar, som kunna sägas uttömma ämnet. De årsberättelser, som koncernen utger, äro så ofullständiga, så sammandragna och så otydliga, att det är omöjligt att blott med ledning av dem bilda sig ett omdöme om det verkliga läget för koncernen. Enskilda personer eller tidningspressens frågor och anmärkningar mötas antingen med tystnad

eller med förklaringar, som verkligen icke göra saken klarare. Jag hänvisar härvidlag till exempel till doktor Bratts försök att utreda huruvida Spritcentralens medel äro av statlig eller enskild natur (Se Svenska Dagbladet, huvudstadsupplagan, 21 december 1922).

Men just hela denna sekretess gör en auktoritativ undersökning så mycket nödvändigare. För att emellertid riksdagen icke i sina handlingar må sakna upplysning om, av vad art de reflexioner äro, som bland allmänheten äro gängse rörande Spritcentralens förvaltning, reflexioner, å vilka veterligen från koncernens sida intet som helst svar lämnats, tillåter jag mig att som bilaga här vidfoga en artikelserie, som den 15, 16 och 17 november 1922 var införd i Nya Dagligt Allehanda, författad av numera avlidne redaktören, fil. kand. Erik Carlström. I dessa artiklar har författaren gjort alla de reservationer, som försiktigheten särskilt i detta fall bjuder varje utomstående bedömare att göra, och det är klart, att jag för min del också måste med liknande reservationer åberopa hans uppgifter och slutsatser. Men i dessa artiklar kan man dock i en synnerligen klar form få kännedom om åtskilliga av de synpunkter, som en mycket stor del av vårt folk i denna sak omfattar. Det är, enligt min mening, bland annat de förhållanden, som där beröras, vilka tarva en grundlig och opartisk undersökning.

I det föregående har jag berört Vin- & spritcentralens, i dess skrivelse till riksräkenskapsverket omtalade prispolitik, varvid jag även omnämnde bolagets av det själv framhållna intresse för billigare partipriser åt systembolagen. Det borde härvidlag enligt min mening kunna göras till föremål för undersökning, om icke t. ex. den sänkning å partipriserna å viner och importerad spirituosa, som bolaget åsyftar, i själva verket på världsmarknaden långt tidigare föregåtts av ett ändå starkare prisfall, vilket skulle innebära, att koncernen kunnat för egen räkning bevara en mycket avsevärd marginal. Staten har emellertid intet intresse av att medel tillflyta en koncern, i vars vidlyftiga organisation och genom vars misslyckade spekulationer dessa medel förvandlas till intet eller reduceras till en bråkdel, innan den stund kommer, då de omsider borde hamnat i statskassan. Så länge riksdagen icke har klart för sig, huru de medel, som inflyta till koncernen, av densamma begagnas, har den heller intet intresse av, att all import från utlandet går genom koncernen. Det är i själva verket betydligt enklare, att systembolagen själva få direkt inköpa billiga och goda varor genom utländska firmor. På det sättet kommer nämligen statens vinstandel direkt genom systembolagens inleveranser av vinstmedel statskassan till godo, riktigt och på utsatt tid, utan den vidlyftiga och, som det synes, mindre säkra omgången genom

koncernen. Denna enkla utväg har emellertid visat sig vara en nagel i ögat på koncernen. För att belysa de metoder, genom vilka koncernen söker förhindra ett för staten så gagneligt arrangemang, tillåter jag mig att såsom bilaga nr 2 bifoga en avskrift av en inlaga till kontrollstyrelsen, som en köpenhamnsfirma, A.-B. Nordisk Vinimport, under sistlidne december har gjort. Avskrifter av några detta ämne belysande handlingar skola därjämte av mig ställas till utskottets förfogande. Av förstnämnda inlaga får man en särdeles god bild såväl av spritkoncernens prispolitik som av dess egendomliga arbetsmetoder och organisation.

Härav framgår också ett särdeles egendomtligt förhållande. Den kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd, vars egentliga uppgift är att skydda systembolagen mot leverantörers överdrivna prisanspråk, synes i realiteten ha blivit ett viktigt medel i Vin- & spritcentralens hand för att tillgodose detta företags intressen. Härav har blivit en följd, att partihandelskoncernen kan utestänga en välbehövlig konkurrens och hålla betydligt högre försäljningspriser än fallet skulle vara, om pris- och inköpsnämnden finge fritt fylla sin uppgift. Så mycket egendommigare synes det då vara, att partihandelskoncernen, trots dessa sina möjligheter, icke är i tillfälle att binda sig vid bestämda inleveranser till statskassan. Denna sida av den faktiska partihandelsorganisationens sätt att fungera bör enligt min åsikt också göras till föremål för den undersökning jag tillåter mig föreslå.

Då den omständigheten, att ej någon bestämd vinstandel kunnat påräknas från ett så privilegierat företag som A. B. Vin & spritcentralen, väckt oro och uppseende över hela landet, synes det mig nödvändigt, att en snar utredning igångsättes rörande sagda bolags och dess dotterbolags hittillsvarande förvaltning och nuvarande tillstånd. För att tillfredsställa allmänhetens berättigade krav torde det kunna ifrågasättas, om det icke vore lämpligt, att denna undersökning anförtroddes åt för uppdraget kvalificerade representanter för riksdagens olika partier. En undersökning av denna art torde enligt min mening möjligen kunna slutföras så tidigt, att redan ett för behandlingen av nu föreliggande statsregleringsförslag vägledande resultat kunde vinnas. Men då det är möjligt, att undersökningen kan komma att taga längre tid i anspråk, har jag i förvissning, att vederbörande utskott självmant har sin uppmärksamhet på denna sak, för min del icke velat föreslå, att något be-
lopp skulle såsom vinstmedel från Vin- & spritcentralen uppföras i riksstaten för sistangivna budgetperiod. Däremot synes det mig under alla förhållanden vara av största vikt, att i god tid före uppgörandet av förslag till statsreglering vid 1924 års riksdag, vilken reglering torde

komma att bereda ändå större bekymmer än den nu under behandling varande, tillförlitliga och uttömmande uppgifter bliva tillgängliga rörande det belopp, som kan beräknas såsom statens vinstandel från Vin & spritcentralen för då förestående budgetperiod, och rörande möjligheterna för framtiden att från koncernen erhålla inbetalningar till statskassan.

Såsom jag ovan framhållit borde Vin & spritcentralens möjligheter att skaffa sig stora inkomster bereda staten en mycket bred vinstandelsmarginal. Men den omständigheten, att finansministern icke vågat att i förslaget till statsreglering upptaga och Vin & spritcentralen icke kunnat utlova att till statsverket inom bestämd tid inleverera något bestämt belopp av vinstmedel, kan å andra sidan möjligen giva stöd åt den ofta hörda misstanken, att Vin & spritcentralen på grund av misslyckade spekulationsaffärer och vidlyftig expansion lidit sådana förluster, att bolagets möjligheter att till statsverket inleverera vinstmedel blivit för längre eller kortare tid framåt så förminskade att tillfredsställande belopp ej kunna till statsverket inlevereras.

Skulle den allsidiga, grundliga och fullt opartiska undersökning genom därtill fullt kvalificerade personer, som jag ovan föreslagit, utvisa, att den ekonomiska ställningen inom Vin- & spritcentralen och dess dotterbolag blivit så undergrävd, att statsverket under budgetåret 1923—1924 eller till äventyrs under längre tid framåt icke kan erhålla någon större, till summan bestämd vinstandel från koncernen, torde det vara av stort intresse för riksdagen att skyndsammast taga under övervägande, om icke en omläggning av partihandeln med vin och spirituosa borde äga rum, så att icke spekulationer och ovidkommande affärstransaktioner få äventyra statens anspråk på betydande årliga inkomstbelopp av sagda partihandel, detta så mycket mera som någon garanti ej finnes eller torde kunna vinnas mot fortsatta eller förnyade transaktioner från partihandelskoncernens sida, vilka transaktioner kunna göra statens berättigade vinstandelsanspråk illusoriska. I varje fall torde det vara uppenbart, att den huvudsakliga garanti för tillgodoseendet av det allmännas intressen inom koncernens förvaltning, som den kungliga partihandelspropositionen nr 191 vid 1922 års riksdag avsåg att skapa, nämligen tillsättandet genom Kungl. Maj:t av en »jourhavande direktör» inom Vin- & spritcentralen, ingalunda är tillräcklig. Har icke genom de av Kungl. Maj:t tillsatta *styrelsemedlemmarnas* och *revisorerernas* medverkan tillfredsställande resultat kunnat uppnås, så är det orimligt att vänta att en jourhavande direktör skulle kunna åstadkomma en ingripande förbättring. De åtgärder, genom vilka koncernens läge kan hava försämrats, måste dock förutsättas ha varit av den omfattande

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 3 saml. 41 1/2 häft. (Nr 130.)

och gripande natur, att de alltid gjorts till föremål för överläggningar inom *styrelsen* för huvudbolaget. Då så är, måste förslaget om den nya direktörsposten framstå som en ganska tom och förfelad åtgärd.

Den utredning, som hösten 1921 genom vissa sakkunniga utfördes rörande partihandelsfrågan och som låg till grund för nyssberörda kungl. proposition 191 vid 1922 års riksdag, var icke tillfyllest bl. a. därför att den icke tillräckligt belyste de olika vägar, som kunna tänkas för partihandelsproblemets lösning. Den nya utredning, som torde bli oundviklig, måste grundligt behandla t. ex. möjligheten att lösa frågan *an-tingen* genom rent statsmonopol *eller* genom ett nytt, från alla tidigare engagement frigjort partihandelsbolag *eller* rent av så, att systembolagen själva genom en gemensam, av dem ledd inköpsorganisation toge hand om partihandeln. Under utredningen finge *icke heller* förbises utan måste ingående övervägas möjligheten av en tillämpning av de grundlinjer, som i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning uppdragas för partihandelns organisation, vilka grundlinjer, som bekant, äro utformade av den stora nykterhetskommittén men i realiteten aldrig kommit att tillämpas. Denna utväg torde bl. a. äga den fördelen, att den utesluter vissa komplikationer av yttre, handelspolitisk art, komplikationer, om vilkas förekomst under nuvarande monopolistiska regim antydningar ju icke saknats. Under utredning bör också komma spörsmålet, om icke importhandeln borde få egna organ, medan den inhemska brännvins-handeln och vad därmed står i samband kunde ordnas på annat och fristående sätt. Under den tid utredningen pågår böra givetvis systembolag och enskilda förbliva vid sina lagliga rättigheter.

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag vördsamt hemställa, att riksdagen måtte besluta,

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1:o) att genom sakkunnige, helst utsedda bland kvalificerade personer från riksdagens särskilda partier måtte verkställas en undersökning rörande A.-B. Vin- & spritcentralens samt dess dotterbolags verksamhet om möjligt alltifrån tillkomsten av förstnämnda bolag ävensom rörande dessa bolags nuvaranda affärsställning i övrigt för ernående av visshet, huruvida icke tilläventyrs större belopp vinstmedel än som hittills från Vin- & spritcentralen erhållits må kunna av statsverket från densamma fordras och uttagas, med skyl-

dighet tillika för de utsedde att, därest det skulle visa sig att vinstmedel, som med hänsyn till den idkade partihandelns med vin och spirituosa omfattning från allmän synpunkt vore tillfredsställande, ej stode att vinna, eller att utredningen i berörda hänseende gäve negativt resultat utarbeta förslag till en från statens synpunkt fördelaktigare omläggning av partihandeln med vin och spirituosa särskilt vad importen rör, 2:o) att Kungl. Maj:t därefter måtte för riksdagen framlägga de särskilda förslag, som av den sålunda verkställda utredningen kunde bliva en följd.

Stockholm den 26 januari 1923.

Ad. Lindgren.

Bilaga 1.**Stänk och flikar av Vin- och spritcentralen.**

Av redaktören, fil. kand. ERIK CARLSTRÖM.

(Ur Nya Dagligt Allehanda den 15, 16 och 17 november 1922.)

Kunde ögat skåda
bilden av det hela,
kunde örat höra
strängarna, som spela
huvudmelodin.

Men de skilda ljudens
helbegrepp är gudens
icke människans,
formernas och skrudens
sammansyn är hans.

(Fröding: Stänk och flikar.)

I.

Med mottot här ovan vill författaren markera, att en fullständig belysning av Spritkoncernens verksamhet icke kommer att av honom presteras. Han har icke varit i tillfälle att i likhet med bolagens revisorer få blicka in bakom förlåten till tabernaklet. Det har icke varit honom förunnat, att såsom de under välvilligt ciceronskap av översteprästens ställföreträdare doktor Morits Marcus taga den sju- eller snarare tjuogoarmade ljusastaken och skådebröden i närmare betraktande uti templets allra heligaste.

Men då det av statsrådet Schlyters Malmötal för någon tid sedan framgår, att frågan om parthandelns reglering torde komma att utan föregående ny utredning föreläggas nästa års riksdag, torde den belysning, som nedanstående iakttagelser av en »outsider» avse att giva, icke vara alldeles värdelös.

I de debatter, som, särskilt i våras, fördes om Spritcentralen, framhöll opponenterna med skärpa, att statsverket får alldeles för liten vinst av dess verksamhet. Försvararna åter påpekade, att om statens vinstandel bleve stor, skulle Spritcentralens taxerade inkomst och i följd härav även kommunalskatt stiga i en grad, som icke kunde anses lämplig, varför det vore bättre, att genom omsättnings-skatter uttaga statsvinsten.

Det vill emellertid synas, som om de häftiga meningsutbyten, som ägt rum härom, i viss mån skjutit undan huvudproblemet. Frågan om sättet, varpå staten erhåller vinstmedlen, är av underordnad betydelse. Huvudsaken är, att staten får det mesta möjliga. Det centrala spörsmålet torde därför böra formuleras ungefär sålunda: *Förvaltas Spritcentralen på ett absolut förstklassigt sätt, utan något som helst slöseri, så att vinsten oavkortad kommer det allmänna till godo, och är det obestridligt, att icke ett statsmonopol eller annat enskilt bolag kunde med samma prispolitik giva ett bättre resultat?*

Det kan ju förefalla som om Spritcentralens revisorer, däribland de betrodda politikerna Kvarnzelius och Eriksson i Grängesberg, lämnat tillfredsställande svar på frågan. Emot förvaltningen 1920 funno de ingen anmärkning utom den, att

doktor Bratt hade för liten lön. Även den meningsskiljaktighet, som förelåg året därpå mellan styrelse och revisorer, kan ledningen taga med ro. Styrelsen hade föreslagit, att av 1921 års vinst skulle till statsverket inlevereras 9,833,308 kronor 15 öre, medan revisorerna till den grad behjärta statsfinansernas nödläge, att de föreslå 10,033,308 kronor 15 öre. Förmodligen avsågo revisorerna med denna teatergest att konstatera, att de kunna vara av annan mening än styrelsen, en sak som herr Rosén tillät sig betvivla i första kammaren den 27 maj d. å. Revisionsberättelsen är daterad den 2 juni.

Emellertid blotta bolagets styrelseberättelser, jämförda med offentliga uttalanden av dess ledande män, åtskilligt, som torde varit förtjänt av omnämnande från revisorernas sida. Då så ej skett, må den blyxtbelysning av Spritkoncernen, som här nedan lämnas, i sin ringa mån bidraga att skingra mörkret.

Spritkoncernens sekretess. — Vinst- och förlustkontot säger numera intet.

Varje mera djupgående undersökning försvåras emellertid av spritmonopolet självt. Herr Rosén beklagade i våras i riksdagen, att styrelseberättelsen stämplats konfidentiell. Härigenom omöjliggjordes för kritikerna, att, när de stora frågorna om befästandet av centralens monopolställning voro före i riksdagen, åberopa berättelsen ifråga. Naturligtvis är den numera tillgänglig för en var, men trots all dess statistiska visdom förefaller det, som om nästan varje sida av osynlig hand påslagits hemligstämpeln.

Så sent som 1919 hade Spritcentralen ett specificerat vinst- och förlustkonto, varav ganska tydligt framgick bolagets omkostnader, men därefter har detta ansetts obehövt.

I berättelsen för 1919 uppdelas omkostnaderna i fabrikationsomkostnader, bränsle, beklädnad, olycksfalls- och brandförsäkringspremier, allmänna omkostnader, matservering, avlöningar, ersättningar till förut inom branschen anställda, hyror och underhållskostnader, utskylder, intresse- och styrelsearvoden.

För år 1921 behagar bolaget endast i nåder förklara, att rörelsen giver 24 miljoner; detta belopp är ett netto som framgår ur ett osynligt bruttobelopp, sedan alla ävenledes osynliga omkostnader frångämits.

Givetvis hava icke anmärkningar över hemlighetsfullheten saknats, men kritikerna avvisas helt kategoriskt med att det brukas så i större bolag. Utan att på något sätt vilja försvara den oftast onödiga sekretess, som förekommer i de flesta enskilda bolag, måste dock erkännas, att hänsyn till konkurrenter *kan* motivera en viss brist på meddelsamhet. Spritcentralen har inga konkurrenter. Den är i realiteten ett statsföretag. Den har skyldighet att öppna sina dörrar för inspektion.

Dotterbolagens bokslut visa i varje fall något.

Medan Spritcentralen icke giver något besked om sina omkostnader, anse »dii minores», dotterbolagen, anständigheten dock kräva att något visas. Längst i fråga om uppriktighet går Karlshamnsbolaget. Visserligen säger den tryckta berättelsen så gott som intet, men förmodligen genom något förbiseende har bolaget i olikhet med övriga koncernens företag råkat insända en mycket specificerad vinst- och förlusträkning till patentverket. Tegnér & Wilcken upplyser om till vilket belopp löner och arvoden, skatter och omkostnader uppgå, så gjorde ock Cederlunds,

innan det trädde i likvidation, medan Grönstedt med sin klumpsumma »handelsomkostnader» tydligen ifråga om oklarhet söker efterlikna idealet Spritcentralen.

Skattefri Sprit, Helsingborgs Jästfabrik och de nio agenturbolagen förete vinst- och förlustkonton i alla regnbågens färger, somliga lika klara som Tegnér & Wilckens, andra lika dimmiga som Grönstedts; intet vågar dock lämna så intetsägende besked, som Spritcentralen själv. Carnegiebolaget, vars porterkonto döljer litet av varje, torde dock i fråga om hemlighetsfullhet kunna pretendera på platsen som god tvåa, vilket är alldeles i sin ordning, då det är det näst viktigaste av koncernens alla företag.

Den utomordentliga koncentration, som ägt rum på partihandelns område, och om vilken icke minst nuvarande finansministern haft så många vackra ord att säga, förefaller i varje fall icke ha sträckt sig så långt som till framläggande för offentligheten av något så när likformiga styrelseberättelser för de till koncernen anslutna bolagen.

Granskaren befinner sig i ungefär samma situation som Mount Everest-expeditionen. Med relativt liten möda lyckas han genom en omväg förbi patentverket bestiga höjden Carlshamn. Massivet Tegnér & Wilcken kan han även inrita på sin karta. Den svårtillgängliga toppen Grönstedt kan han angiva den ungefärliga höjden på, men inhöljd i molnen döljer Mount Everest—Centralen sin snövita hjässa, och endast heliga lamas såsom Kvarnzeliuss och Grängesbergs må nalkas gudarnas boning.

Tjänstemannalönerna stiga under 1921.

Vi gå nu att med det bristfälliga material, som står oss till buds, ägna lönerna i koncernen en granskning. I remissdebatten 1921 förklarade doktor Bratt, att »lönerna äro notoriskt små, därom finnes intet tvivel, i jämförelse med de löner, som betalas dels inom större privata affärsföretag och dels inom rent statliga monopol. Detta är gjort med avsikt för att icke giva lastaren om rum.» Emellertid synes det som om herr Bratts rädsla för belackarna minskats under loppet av 1921, så att han varit i tillfälle lämna sina tjänstemäns löneanspråk friare spelrum.

En sammanställning av statistiken över tjänstemannalönerna giver vid handen, att lönerna för de manliga befattningshavarna under år 1921 son till 6,490 kronor, alltså med 450 kronor, detta under en period av oavbruten nedgång i levnads-kostnadsindex. (Det förutsättes härvid, att lönestatistiken för tjänstemän å sid. 32 i styrelseberättelsen för 1920 är utarbetad efter samma grunder, som den för arbetare, så att den s. k. gratifikationen, vilken ostridigt ingår i arbetarnas redovisade löner, även återfinnes i tjänstemännens.)

Emellertid omtalar berättelsen för 1921, att gratifikationernas indragning åstadkommit en löneminskning på $12\frac{1}{2}$ procent, men medger, att en häremot svarande total besparing på lönekontot icke ernåtts. Det är dock att märka, att arbetareantalet under 1921 minskats med 25 procent. Även om detta skett successivt, borde denna omständighet samt gratifikationernas indragning ha kunnat åstadkomma en så blygsam minskning å lönekontot som $12\frac{1}{2}$ procent. Men höjningen av tjänstemannalönerna kostar ej litet, helst som tjänstemännens antal något ökats under 1921. Det utgjorde i slutet av 1920 433 och samma tid 1921 437, under det arbetareantalet minskats från 1,416 till 1,038.

Brattkoncentration: en tjänsteman på 2.3 arbetare.

Koncentrationen, som skulle bliva en följd av herr Bratts monopol, synes i varje fall ej lämna några djupare spår i tjänstemannarullorna år 1921, så vida icke avlägsnandet av den missshaglige ingenjör Björkman, som påpekade huru godtyckligt Astraomkostnader debiterades Spritcentralen, anses vara ett dylikt steg (se Nya Dagligt Alleh. 17 januari 1922). Proportionen mellan arbetare och tjänstemän i partihandelsbolagen den 31 december 1921 ställde sig som 2.3 mot 1, vilket med hänsyn till att bolagen icke driva någon detaljhandel men omfattande fabriksrörelse icke tyder på ett alltför storslaget resultat av koncentrationen. Att sedan många avskedanden av tjänstemän ägt rum 1922, kan icke ursäktas det slöseri som rådde 1921.

Storleken av Brattkoncernens lönekonto framgår klart vid en jämförelse med dess föregångare Reymersholmsbolaget. För att jämförelsen skall kunna bliva så rättvis som möjligt, måste framhållas, att den verksamhet Reymersholm hade, innan den 1917 överläts på Spritcentralen, ingalunda var så omfattande, som den Spritcentralen nu besörjer. Reymersholm bedrev som bekant ingen nämnvärd handel med viner och finare spirituosa. Däremot låg brännvinshandeln och reningen, sedan Tyingebolaget störtats, helt i dess hand. Det var ock härigenom vårt lands störste producent av billigare »konjak», ehuru förskärningen understundom skedde hos systembolagen. Att levnadskostnaderna voro betydligt billigare då än 1921, må ej förväntas, men även om all hänsyn tages härtill, ter sig resultatet av jämförelsen skäligen groteskt. Det bör nämligen å andra sidan påpekas, att spritkonsumtionen då var betydligt större än nu, 6.5 liter per invånare 1915 mot 4.8 1921.

Reymersholmsbolagets samtliga löner (styrelsearvoden, tjänstemannalöner och arbetarelöner) utgjorde i avrundat tusental:

1913—14	1914—15	1915—16	1916—17
336,000	428,000	468,000	356,000.

Siffrorna för det sista året äro mindre talande på grund av under kristiden starkt minskad produktion, varförutom är att märka, att Skånska Spritförädlings-A.-B:s (Tyinge) löner icke inräknats. Särskilt vad de två sista åren beträffar, sakna de dock nästan all betydelse.

En blick på de exakta siffror, som herr Bratt lämnar ut till allmänheten, visar, att Tegnér & Wilckens lönekonto 1921 uppgick till 686,000 kronor, samt att Cederlunds 1920 utgjorde 982,000 kronor, d. v. s. två av Spritcentralens dotterbolag (av vilka det ena uteslutande bedriver handel), visa var för sig ofantligt mycket högre lönesiffror än Reymersholmstrusten gjorde.

En sammanställning av partihandelsbolagens lönestatistik för 1921 giver vid handen, att tjänstemannalönerna, alltså bortsett å ena sidan från direktörs- och chefsarvoden och å andra sidan från arbetarelöner, uppgingo till 2,600,000—2,700,000, d. v. s. till ungefär 6 gånger så mycket, som det belopp Reymersholm behövde för alla löneutgifter.

Emellertid finnas 9 s. k. agenturbolag, t. ex. A.-B. Charles Knutzen, A.-B. Hammarén & Co. m. fl., vilka icke bedriva någon stjälvständig verksamhet, men de löner dessa parasitbolag utbetalade 1921 uppgingo dock till 146,000 kronor, vartill komma handelsomkostnader, vilka delvis utgöras av skatter och kostnader för annonser i välsinnade tidningar, men i övrigt torde bestå i ersättning för be-

sväret att bokföra de provisioner, som utgöra agenturbolagens så gott som enda inkomstkälla.

I utlåtandet angående de ekonomiska konsekvenserna av ett eventuellt rusdrycksförbud beräknade Stockholms handelskammare Spritcentralens med dotterbolag löneutgifter till cirka 8 miljoner kronor. Antagligen är denna siffra för låg, om år 1921 avses; 10 miljoner torde komma sanningen närmare, och häri ingå icke lönerna vid Carnegie, Astra och Grand Hôtel.

Avkoppling av det privata intresset. — 8 eller 10 miljoner mot 468,000 kronor.

Kärnpunkten i doktor Bratts program är som bekant avkoplandet av det privata intresset från sprithanteringen. Vilka stränga principer han hyser, även beträffande löner, därom vittnar hans yttrande i Stockholms stadsfullmäktige den 13 januari 1913. »Följden (av inskränkningen i vinhandlarnas rätt att sälja billig konjak; förf:s anmärkning) blev emellertid, att Stockholmsbolaget måste skaffa sig en *konjaksberedningsanstalt* med en direktör med 3,000 kronor i lön! Det var mot det privatekonomiska intresset, som man på vissa håll ansåg, att bolaget genom sin ovanberörda åtgärd riktat ett slag. Jag tror dock icke, att åtgärder av denna art äro ägnade att främja vad man vill vinna genom privatekonomiskt intresses avlägsnande från brännvinshanteringen.» Det torde vara till fyllest att jämföra Spritkoncernens lönekonto 1921 med Reymerholmsbolagets 1915—1916, 8 eller 10 miljoner kronor mot 468,000 kronor, för att det skall vara påtagligt, att den av doktor Bratt ledda avkopplingen icke fullständigt lyckats.

Naturligtvis kommer den invändningen att göras, att Spritcentralen övertagit den privata vin- och spirituosa-handeln. Det bör dock bemärkas, att den del av densamma, som haft de största omkostnaderna att bära, nämligen minuthandeln, övertagits av systembolagen, vilkas sammanlagda löneutgifter uppgå till 10 miljoner kronor per år enligt handelskammarens beräkningar.

II.

• Mot koncernens övriga omkostnader kunna med fog anmärkningar göras. Men med hänsyn till sekretessen kunna de endast riktas mot detaljer. Varje dylik anmärkning torde för övrigt besvaras med ungefär samma ord, varmed doktor Bratt avfärdade herr Lithander, när denne i remissdebatten 1921 anmärkte på den stora annons utan angivna priser, varmed koncernen lyckliggjort några tidningar, som visat påfallande sympati för Bratts systemet. »Vad tror herr Lithander att det betyder för ett så stort bolag?»

En så obetydlig anmärkning, som att Carlshamns Punschfabriks-A.-B:s utgifter för tombuteljer, lådor, kork, kapsyler, halmhylsor m. m. år 1921 uppgingo till 351,048 kronor 82 öre, medan de för Reymerholmsbolaget utgjorde 1913 14 24,093, 1914—15 14,731 och 1915—16 17,292 kronor, besvaras helt säkert med: Vad betyder det för en så rik koncern? Och om granskaren vågar spörja, huru Carlshamnsbolaget, som har hos sig anställda 9 tjänstemän och 14 manliga samt 14 kvinnliga arbetare kan, sedan det specificerat snart sagt alla tänkbara omkostnader utom skatter, vilka torde uppgå till högst 100,000 kronor, i dess till patentverket ingivna vinst- och förlusträkning, uppvisa ett extra omkostnadskonto på 314,203 kronor 87 öre, så har han väl endast att motse samma svar som herr Lithander.

Carlshamns omkostnader 2 kronor 50 öre per liter. Staten får 3 $\frac{1}{2}$ öre.

För varje normalt tänkande människa måste det framstå som en absurditet, att Carlshamnsbolaget, vars bruttovinst är 1,622,000 kronor, icke är i stånd att utdela mer än 25,000 kronor på sina stamaktier. Det är genom *stamaktierna staten erhåller sin vinst*, men först skola de futtiga 25,000 kronorna gå till Spritcentralen, som på gammalt känt manér förskär beloppet, innan det inlevereras till staten. Carlshamns produktion torde inskränka sig till 6- å 700,000 liter punsch. Omkostnaderna, bortsett från avskrivningar, uppgå till 1,209,000 kronor. I detta belopp ingå *icke* kostnaderna för arrak, sprit och socker. Alltså utgör kostnaden för ingrediensernas blandning, utstyrsel och frakter cirka 2 kronor per liter, medan staten har utsikt att i lyckligaste fall erhålla 3 $\frac{1}{2}$ öre per liter. Emellertid är det att märka, att det dessutom avskrivs 305,000 kronor å aktier, fastigheter och inventarier, vilkas sammanlagda bokföringsbelopp efter avskrivningen utgjorde 552,004 kronor, vilket avskrivna belopp konsumenterna även få betala med 50 öre per liter, i den glada förvissningen, att vinsten »oavkortad» kommer det allmänna till godo.

Vad spritkoncernens övriga utgifter angår, är det ägnat väcka förundran, att informationsbyrån för vininköp, som endast besökes av ett fåtal personer, lagts å nedre botten i ett hus med Stockholms kanske bästa affärläge, och även om Centralpalatset förvärvats så billigt, som doktor Bratt anser, torde dock frågan, om ej Spritcentralen, som icke bedriver fri handel och som saknar konkurrens, hade kunnat förvärva en lokal med ett mera anspråkslöst läge, ha ett visst fog för sig.

Det torde, trots alla förklaringar i motsatt riktning, icke kunna förnekas, att slöseri förekommer i hög grad. Såsom typiskt för den anda, som besjalar koncernens ledande män, må anföras, att när t. o. m. Dagens Nyheter den 4 september 1921 förvånade sig över lyxen i den sal, där vinprovningarna äga rum, svarade herr Ebbe Wennerberg, att den ingalunda kunde mäta sig med den, vissa franska vinhus utveckla. Den lyx, som ett gammalt franskt vinhus med kunder från hela världen anser nödig med hänsyn till konkurrensen, den skall alltså vara normen för den, som skall inrama herr Wennerbergs provningar och libationer å tjänstens vägnar med sin enda kund, kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd, en kund som, efter vad nedan skall påvisas, egentligen heter — Ebbe Wennerberg.

Är Spritcentralen även fattigvårdsstyrelse.

Flerfaldiga exempel kunna framdragas, tydande på slöseri. När hr Lithander i remissdebatten 1921 påtalade den hårdhet, som karakteriserat den Brattska inlösningspolitiken av de privata vinfirmorna, svarar herr Bratt bl. a.: »Vi ha varit med om att bevilja pensioner till gamla vinhandlareänkor, vilkas män innehaft firmor, som slutat för 20 år tillbaka, och till vilka det ej finns någon anledning att ge något, mer än att man kan säga, att där en gång långt borta i tiden fanns en vinhandlare, som efterlämnat en änka, som nu är i nöd. Vi ha försökt med de mest krystade motiveringar för att lämna de understöd som rent mänskligt varit i hög grad av behovet påkallade.» (Se Andra kammarens protokoll den 18 januari 1921.)

I detta sammanhang saknas anledning ingå på de metoder doktor Bratt använt för att få vinhandlarna »möra». Det skall endast konstateras, att om man på så ytterligt svaga grunder kan utanordna statsmedel, då är det att antaga, att liknande slöseri kan förekomma, även när det gäller andra än fattiga vinhandlareänkor.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 3 saml. 41 $\frac{1}{2}$ häft. (Nr 130).

Trots att doktor Bratt en tid som underdirektör betjänat sig av f. d. sysslomannen vid Stockholms Försörjningsinrättning, torde dock varken hos de statsråd, som annars pläga angivas som direktivgivare, ej heller ur Centralens bolagsordning kunna hämta stöd för att statsföretaget Spritcentralen även skall vara fattigvårdsstyrelse.

Men allt detta tyder ju enligt doktor Bratt endast på att »omkostnaderna nedbringats till ett minimum av dem som äro nödvändiga och vanliga inom denna hantering, där den bedrives efter näringsfrihetens grundsatser». (Se Göteborgs Dagblad den 31 januari 1921.)

Den »opartiska» pris- och inköpsnämnden behärskad av Spritkoncernen.

Emellertid göra doktor Bratt och hans anhängare gällande, att det ej kan vara fråga om slöseri, då prispolitiken står under opartisk kontroll. Herr Kvarnzelius t. ex. framhöll i riksdagen den 1 juni 1921:

»Hr Antonsson sade: Vem får betala? Jo det svenska folket! Ja, herr Antonsson, det är dock så, att de olika försäljningsbolagen här i riket äro fria och obundna gent emot Vin- & spritcentralen. De ha gemensamma inköp genom en av kontrollstyrelsen inrättad Pris- och inköpsnämnd, och denna nämnd är i tillfälle att kunna taga spirituosa och viner från den del av världen den finner för gott. I händelse Vin- & spritcentralen icke lämnar varor till konvenabelt pris, äger denna nämnd att taga in dem från annat håll.»

Doktor Bratt fastslår ungefär detsamma i Göteborgs Dagblad den 31 januari 1921: »Vin- & Spritcentralen har icke den för ett faktiskt monopol karakteristiska egenskapen att kunna sätta ett monopolpris. Ingen vara i viner eller spirituosa försäljes nämligen av Vin- & spritcentralen utan att ha varit underkastad prisbedömning av kontrollstyrelsen. Varorna prisbedömas sålunda på samma sätt som skulle äga rum, därest privata partihandlare funnes.»

Doktor Bratt påstår, att kontrollstyrelsen bedömer varupriserna, herr Kvarnzelius medger att det är inköpsnämnden, vilket i varje fall kommer sanningen närmare. I själva verket heter den opartiske granskaren — Spritcentralen. Inköpsnämnden består av följande herrar: doktor Bratt, direktör Hedenlund, direktör Steinwall, direktör Grauers, baron Fleming och statssekreteraren Beskow. Två medlemmar av den »opartiska» nämnden herrar Bratt och Hedenlund sitta i Spritcentralens styrelse, och direktör Steinwall i Operakällaren hämtar sina spriträttigheter från Stockholmssystemet, vars chef som bekant är doktor Bratt. Alltså behärskar spritkoncernen halva antalet av nämnden. Men det faktiska avgörandet ligger icke i denna institution. Det existerar även något som heter »provningssakkunniga». Den allra minsta inblick i inköpsnämndens funktion uppenbarar, att avgörandet icke *kan* ligga hos nämnden. Hur opartisk, intelligent och arbetsduglig exempelvis statssekreterare Beskow än är, kan det ej av honom begäras, att han skall avsmaka de tusentals vin- och spritprover, som måste undersökas. Avgörandet ligger alltså hos de provningssakkunniga. De äro: herr Wallin, en av föreståndarna för informationsbyrån i Centralpalatset, herr Holst, medlem av A.-B. Centralpalatsets styrelse, och herr Wigart, medlem av parasitbolaget Wigart & Co:s styrelse. De hava även andra funktioner inom koncernens förvaltning, men det anförda torde räcka. Alla de »opartiska» granskarna äro således anställda hos det företag, vars priser de äro satta att granska. Det ligger intet för deras personer nedsättande i det omdömet, att de helt enkelt icke *kunna* vara opartiska. »Ingen fågel orenar eget bo.»

Det vore fullkomligt i stil med den fars, doktor Bratt och kontrollstyrelsen under välvilligt inspicientskap av herr Kvarnzelius spela med allmänheten, om en kommission tillsattes för att granska skäligheten av de pris S. A. R. A. får betala sina leverantörer. Denna kommission borde bestå av ombud för S. A. R. A:s främsta kött-, öl-, bröd- och fiskleverantörer. Naturligtvis vore både S. A. R. A:s och konsumenternas intressen tryggade genom ett dylikt arrangemang, åtminstone i Bratts och Kvarnzelii ögon.

När koncernens ledande man och dess betrodde revisor kunna fälla de uttalanden, som ovan citerats, måste de blickat ned från Centralpalatsets övre regioner på oss stackars människokryp med samma människoförakt, som det Nietzsche gav uttryck åt i Die fröhliche Wissenschaft:

»Nein, dieser schlechte Geschmack, dieser Wille zur Wahrheit, zur Wahrheit um jeden Preis, dieser Jünglingswahnsinn in der Liebe zur Wahrheit ist uns verleidet; dazu sind wir zu erfahren, zu ernst, zu lustig, zu gebrannt, zu tief.»

Bratt och kontrollstyrelsen som lagstiftare.

Emellertid har doktor Bratt även påpekat det skydd § 50 av rusdrycksförsäljningsförordningen ger konsumenterna mot uppskörtning från Spritmonopolets sida. Av Soc.-Dem:s referat den 22 februari 1921 av doktor Bratts föredrag å Östermalms läroverk framgår, att om Spritcentralen skulle frångå det allmänna marknadspriset, finns möjlighet för enskilda att verkställa direkt import till billigare pris. Det låter lovande, men den som till äventyrs litar på doktor Bratt och § 50 bör slå upp kontrollstyrelsens cirkulär nr 46 den 19 december 1918, varigenom stadgandet blivit värdelöst. Cirkuläret föreskriver, att om viss varusort anskaffas från handlande utom riket, det bolag genom vilket köparen anskaffat varusorten skall åsätta densamma det pris, bolaget självt enligt de allmänna grunderna för prissättning å motsvarande varuslag vid utminutering skulle betinga sig för ifrågavarande varusort.

En person vet t. ex. att han kan köpa Clos de Vougeot av viss årgång för betydligt billigare pris, alla omkostnader inberäknade, i Dijon än vid systemets utminuteringsställe. Med stöd av § 50 anmodar han alltså systembolaget att anskaffa burgundern hos namngiven firma i Dijon. När den kommer, erhåller köparen den mindre angenäma underrättelsen, att Stockholmssystemet, jämlikt kontrollstyrelsens cirkulärskrivelse, måste taga samma pris, som för sin egen Clos de Vougeot. Den stackars importören, som under sina statsvetenskapliga studier inhämtat, att lag stiftas av Konung och riksdag i förening, och som blivit styrkt i denna sin anti-kverade mening av doktor Bratts lagförklaring å Östermalms läroverk, gör i varje fall den vinsten på vinimporten, att han i sitt konstitutionella medvetande får inpränta följande oskrivna grundlagsparagraf: Lag upphäves av kontrollstyrelse och Spritcentral i förening. Det är att märka, att när 1917 års lag utarbetades, anmärkte socialstyrelsen, att det borde i lagtexten fastslås, att bolagen ej finge pålägga de införda dryckerna annan avgift än den, som vore betingad av de med bolagets besvär med importen förenade kostnaderna, en synpunkt som bevilningsutskottet och sedermera riksdagen gjorde till sin genom att skärpa ordalydelsen av § 50, allt för att betrygga den enskildes rätt.

Kontrollstyrelsen har blivit förtroenderåd.

Doktor Bratt har vid flera tillfällen betonat, i vilket motsatsförhållande han och kontrollstyrelsen stundom stått till varandra. När styrelsen emellertid sammansätter pris- och inköpsnämnden och provningssakkunniga på sätt som skett, och när den ändrar gällande lag till herr Bratts förmån, då må det undras, om icke de motsatsförhållanden, som existerat, blivit till för att bevara skenet. I varje fall torde icke kungl. styrelsens nuvarande sammansättning vara ägnad att gent emot spritmonopolet styrka dess egenskap av kontrollstyrelse, namnet förtroenderåd vore säkerligen mera på sin plats.

Cederlunds likvidation. Över 100 personer anställda hos ett upplöst bolag.

Emellertid visar Centralens förvaltningsberättelse åtskilligt annat anmärkningsvärt. För att tillfredsställa de framställda kraven på dotterbolagens likvidation beslöts, att A.-B. Cederlunds Eftr. skulle upphöra, vilken skedde den 15 december 1921. Bolaget har alltså varit i verksamhet 11 $\frac{1}{2}$ månader under 1921, men det oaktat framlägges intet bokslut för allmänheten, utan det förefaller snarare, som om ledningen, just på grund av likvidationen, fått en kärkommen anledning till sekretess. Själva likvidationen torde för övrigt tillgått rätt så besynnerligt. Å sid. 9 i Spritcentralens förvaltningsberättelse meddelas, att Cederlunds tillgångar och skulder övertagits av moderbolaget, och till patentverket har även ingått uppgift, att bolaget upphört den 15 december 1921, men det hindrar ej, att enligt samma berättelse (sid. 35) voro hos det upphörda bolaget den 31 december 1921 anställda 27 tjänstemän och 80 arbetare.

Vid likvidationen överfördes en del aktier i Centralpalatset och 1,000 aktier i S. A. R. A. till parasitbolaget Lindberg & Co. Sara-aktierna voro hos Cederlund bokförda till 1 krona, men upptagas hos Lindberg 100,000 kronor. Deras bokvärde blir således 100,000 gånger större än det förut varit, och koncernens årsvinst ökas genom detta bokföringstrick med 99,999 kronor.

Naturligtvis förekomma dylika transaktioner ofta i privata bolag. Den »metallurgiska härvan» blev på sin tid herostatiskt beryktad just genom liknande åtgärder. Men när allmänheten och även partihandelssakkunniga fordrade större överskådlighet och minskade omkostnader, icke avsågs då att koncernen skulle taga Metallurgiska som föredöme för sin bolagsringdans. Om Spritcentralen mot förmodan saknat medel att lösa de 150 aktier i Cederlund, som A.-B. Lindberg innehade, skulle det varit en enkel åtgärd att även låta Lindberg likvidera. Men Lindbergs lönekonto uppgår till 29,950 kronor, och det var kanske där skon klämde.

Såsom belysande för den skumraskpolitik, som föres, må framhållas, att medan så obetydliga företag som A.-B. Fritz Kramer och A.-B. Charles Knutzen, vilkas tillgångar och skulder balansera på cirka 30,000 kronor för vardera bolaget, få upptaga tillsammans 6 sidor i koncernens tryckta berättelse, saknas däri två så viktiga företag som A.-B. Stådet (magasinsbyggnaden vid Norrtull) och A.-B. Centralpalatset.

Den som emellertid genomgår dessa bolags maskinskrivna balansräkningar i patentverket, finner att Stådet omsluter 4,870,000 kronor och Centralpalatset 2,911,000 kronor. Bolagens betydelse förefaller verkligen att vara så stor, att något trycksvärta kunnat offras även på dem. Men koncernen har tydligen för

princip att dölja de bokslut. som ej visat något gott resultat. Fastigheten är hos Stådet bokförd till 4,700,916 kronor, medan den bekanta Eggert-Rignérska värderingen, vilken dock räknat tomten så högt som till 710,000 kronor, icke kommit högre än till 3,910,000 kronor. Värderingen är för övrigt dagtecknad två månader senare än bokslutet, vadan fastigheten, som är under byggnad, bort stiga i värde under denna tid. Det framgår härav att bokvärdet är minst en miljon för högt, jämfört med värderingsmännens åsikt.

III.

Logik hos spritkoncernen.

Såsom belysande för den brist på målmedvetenhet och konsekvens, som utmärker Spritcentralens ledning, må anföras, att när i början av 1921 det riktades anmärkningar mot att Centralens bidrag till statsverket voro alltför obetydliga, svarades att hänsyn till ett eventuellt förbud krävde stora fonderingar och avskrivningar, men samtidigt tillät sig koncernen att öka sitt lager från bokförda 47.4 miljoner vid slutet av 1920 till 58.56 miljoner vid 1921 års utgång, liksom ock att bygga 5 miljoners lagerhusbyggnaden vid Norrtull, vilken åtminstone från böjan icke beräknades färdig förrän på hösten 1923. Också ett sätt att rusta sig för ett eventuellt förbud!

Det bör även påpekas, vilka diametralt motsatta åskådningar, som hysas angående Carnegieköpet i berättelserna för 1920 och 1921.

I den förra säges, att ehuru utredning om eventuellt förbud mot starkare maltdrycker igångsatts, var denna tillverkning icke under utredningstiden förbjuden. Carnegiebolaget sade sig ock ha för avsikt att påbörja fabrikation av starkporter, vilket i så fall lett till, att ölbryggerierna inför detta konkurrenthot måst framställa starkare öl. »Emellertid skulle härigenom», säger Spritcentralen, »enligt en av alla sakkunniga omfattad uppfattning utomordentligt stora svårigheter ha vållats dels administrativt och tekniskt för restriktionssystemets handhavande från bolagens sida och dels jämväl ur allmän nykterhetssynpunkt. Då nu Carnegiebolagets ledning visade sig villig att underhandla om bolagets försäljning, så ansåg sig Spritcentralen, sedan man jämväl i detta ärende samrått med vederbörande statsråd, ha goda skäl att söka träffa avtal om ett dylikt köp. (Berättelsen för 1920 sid. 9 och 10.)

1921 års berättelse sid. 21 säger: »Minskning å aktiekontot har ägt rum genom avskrivning å innehavda 4.996 aktier i Porterbryggeri-a.-b. D. Carnegie & Co., varigenom dessa aktiers bokföringsvärde sänkts till 2,200 kronor per styck. Med avseende å denna avskrivning tillåter sig styrelsen att anföras att värdet å detta engagemang torde ha minskats, sedan numera efter framläggande av kungl. proposition med förslag om förbud till och med den 30 sept. 1923 mot försäljning av maltdrycker av klass III, föga utsikt lär förefinnas, för att porterbolaget skulle kunna bli i tillfälle att återupptaga tillverkningen av starkporter för inhemsk produktion.»

Den omständigheten, att utsikt förefinnes, att lagstiftning skall understödja de syften, som för koncernen varit avgörande vid Carnegieförvärvet, föranleder alltså en avskrivning på två miljoner. Hade Spritcentralen vid köpet eller vid

bokslutet för 1920 förklarar: »Vi ha måst överbetala Carnegie. Köpesumman kan aldrig förräntas, då vi endast ämna brygga svagporter. Därför avskriva vi två miljoner, men vi anse vinsten i nykterhetshänseende värd uppoffringen», då hade det varit rent spel, men i stället kommer bolaget med floskler, som visserligen duperat revisorerna, men som för varje annan måste förefalla absurda.

»Mindre prisjämkningar» hos Spritcentralen 5 miljoner.

När finansministern år 1921 frågade, om icke Spritcentralen kunde höja det belopp, som skulle inlevereras till statsverket, från 5 till 10 miljoner, svarades, att så skulle ske, men att bolaget funne sig nödsakat att begränsa omfattningen av planerade prisreduceringar samt måhända för ett eller annat varuslag ifrågasätta någon mindre prisjämkning uppåt.

Det låter ju oskyldigt, och förvisso fick icke statsrådet av svaret den uppfattningen, att Spritcentralen med detta modesta uttryck avsåg att på ett halvår taga hela höjningen, 5 miljoner, ur allmänhetens fickor. Höjningarna började tillämpas 1 juli 1921, nära nog i smyg, kan man säga, ty samtidigt trädde den av riksdagen beslutade höjningen av omsättningsskatten i kraft, och allmänheten hyste givetvis den meningen, att *den* var orsaken till hela prisstegringen. Den höjning, Spritcentralen verkställde, utgjorde 30 öre per liter för brännvin, 50 öre för eau de vie samt 5 procent å försäljningsbeloppet för importerade varor, vilket tillsammans blir 5 miljoner på 6 månader.

När statsrådet gjorde sin hemställan, torde han hava presumerat, att den omtalade och omskrutna koncentrationen skulle vara så pass genomförd, att de 5 miljonerna skulle falla som en mogen frukt av doktor Bratts enastående organisations-talang. Men Spritcentralen är icke blott lagstiftande utan även skattebeviljande myndighet för svenska folket, och det ställde sig bekvämast för densamma att uttaga medlen som skatt.

*

Under detta års remissdebatt klarlade herr Stendahl, vilka kreditmanipulationer som förekomma mellan koncernens företag. A och B teckna borgen åt C, A och C åt B, ooh B och C åt A i en omfattning, som återigen för tanken till den Metallurgiska härvan. Man nästan undrar, om Spritcentralens ängslan för att låta dotterbolagen likvidera, beror på fruktan att förlora dem som endossenter och borgensmän på sina växlar och reverser. Med hänsyn till koncernens oerhörda skulder och de manipulationer, som synas vara erforderliga för att hålla dem flytande, kan granskaren icke undertrycka en stilla undran, om icke *Kungl. Maj:t*, som sedan 1920 äger utse ordföranden i Spritcentralens styrelse, hade kunnat finna en mera oberoende och fristående man att tillvarataga statsintressena än herr Bergenholtz, vilken icke blott tillhört Spritcentralens och Stockholmssystemets ledning från begynnelsen, utan även åtnjuter äran att vara ordförande för Stockholmskontoret i det bankinstitut, som är koncernens största fordringsägare.

Vid något tillfälle har doktor Bratt sagt: »Vad jag än är, men byråkrat är jag ej». Inlägger doktor Bratt i ordet byråkrat att hysa överdriven respekt för lagar och förordningar, så är det tydligt, att han icke är byråkrat. Men innesluter begreppet byråkrat detta överlägset tillknäppta noli me tangere, som numera endast

såsom undantag finnes hos ämbetsmannakåren, men desto mera karakteriserat de bröd-, ved-, sprit- och kommunalbyråkratier, varmed vi hugnats under det sista decenniet, är det betyg, doktor Bratt ger sig själv, falskt. Trots alla orienterande föredrag och information genom pressen råder så mycken byråkratisk sekretess, att doktor Bratt icke har rätt fälla detta omdöme. Någon gång i februari månad d. å. önskade författaren till dessa artiklar erfara, hur mycket spirituosa Spritcentralen med dotterbolag sålt under 1921, vilket ju i varje fall måste bliva offentligt vid styrelseberättelsens framläggande. Vid en påringning till chefen för Spritcentralens statistiska avdelning svarade denne, att han var förbjuden lämna några uppgifter utan doktor Marcus tillstånd, och vid personligt besök hos doktor Marcus, hänvisade denne till doktor Bratt. Är icke det byråkrati? Hur det f. ö. går en revisor av ett av koncernens företag, när denne för en gångs skull icke tillhör den heliga konklaven, framgår av fröken Hildur Anderssons berättelse av den 18 mars 1920, såsom revisor i A.-B. Centralpalatset:

Kapten Malmberg granskar revisorn, ej räkenskaperna.

»Innan jag ens sett, än mindre genomgått bolagets böcker, framlade kapten Malmberg för mig koncept till revisionsberättelse. När jag begärde att först få böckerna för att genomgå dem, tillfrågade han mig i ironisk ton, om det var något särskilt, som intresserade mig. Jag fick därefter tillfälle genomgå böckerna, men detta arbete försvårades i hög grad genom kapten Malmbergs uppträdande under mitt arbete. Han biträdde mig nämligen icke på minsta sätt, och förehade ej själv under tiden något arbete med revisionen, och ej heller, vad jag kunde förstå, något annat arbete, utan sysselsatte sig endast med att hålla mig under ett slags bevakning och därtill på ett ytterst enerverande sätt. Kapten Malmberg satt sysslolös vid skrivbordet, emellanåt trummande med fingrarna på bordet, vid vilket jag arbetade, synbarligen otåligt avvaktande slutet av mitt arbete.» (Kapten Malmberg var fröken Anderssons medrevisor.)

Spritcentralen vill lägga papperen på bordet — säger herr Wennerberg.

Av vad ovan framhållits, torde framgå, att så stora misshälligheter yppats inom Spritcentralens förvaltning, att den fråga, som gjordes i den första av dessa artiklar, om Spritcentralen förvaltas så, att vinsten oavkortad kommer det allmänna till godo, måste besvaras med *nej*.

När yrkandet på generalrevision av Spritcentralen med särskild skärpa framfördes av en Göteborgstidning, svarade herr Ebbe Wennerberg i D. N. den 26 jan. 1921: »Spritcentralens ledande män åstunda intet högre än att få lägga alla papper på bordet, men det är omöjligt att se huru detta skall kunna ske inför mer kompetenta och kritiska ögon än inför de officiellt — direkt och indirekt — utsedda revisorerna.» Konfidentiell-stämplingen av styrelseberättelsen och behandlingen av fröken Andersson äro icke direkt ägnade att bestyrka herr Wennerbergs påstående om Spritcentralens längtan efter granskning, lika litet som herr Kvarnzeliuss försvar av Spritcentralens prispolitik utgör något mera lyckat specimen för hans kompetens som *kritisk* revisor.

Att herr Ebbe Wennerberg är nöjd med revisorerna, är höjt över varje tvivel,

men lika säkert är att om finansministern framlägger det gamla förslaget om parti-handels ordnande utan ny utredning av Spritcentralens ställning, kommer oppositionen icke att tåga. Väl är det sant, att kritiken understundom misstagit sig, men innan större klarhet vinnes, nöjer den sig ej med Kvarnzeli och Erikssons garantier, att allt är bra, som det är. Även om förslaget kan genomtrufas i riksdagen, blir därför intet lugn.

Men spritkonklavens män kunna erhålla det lugn, de eftersträva. Om de önska den granskning, varom herr Wennerberg talar, och om allt är så utomordentligt, som säges, varför då frukta en extra revision? Låt regeringen, kontrollstyrelsen eller Spritcentralen (vilken som gör det, är fullkomligt likgiltigt) utse en kommission, bestående av personer vilka absolut ej kunna misstänkas att gå Spritcentralens ärenden, exempelvis bestående av herrar K. G. Ekman, Stendahl, Rosén och Lithander att utan överinseende av herr Malmberg granska spritkoncernen.

Finnes intet att anmärka, har den svenska allmänheten fått det bästa bevis, att kritikerna farit med osant tal. Skulle kommissionens kritik bli ovederhäftig, äger koncernen alla möjligheter att med sakskaäl vederlägga densamma. Och skulle granskningsmännen framföra ovederläggliga skäl mot den nuvarande regimen, kan måhända vägen mot parti-handels ordnande, vare sig genom statsmonopol eller annorledes, dragas mera linjerät, än om vägstyrelsen såsom främsta uppgift sätter att skaffa herrar Bratt, Wennerberg och Marcus lämpliga utfartsvägar från deras ägandehemman.

Bilaga 2.

A.-B. Nordisk vinimports inlaga till kungl. kontrollstyrelsen, Köpenhamn den 28 dec. 1922.

Till kungl. kontrollstyrelsen, Stockholm.

Då kungl. kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd enligt beslut den 11 sistlidne oktober avslagit ett av vårt bolag ingivet anbud å cognac och vin (Bil. A och B) få vi, då vi finna detta beslut stå i strid med nämndens enligt lag givna uppgift och kungl. kontrollstyrelsens instruktion, härmed anmäla saken för kungl. kontrollstyrelsen.

Den 29 juni förra året ingåvo vi offert till nämnden och systembolagen (Bil. C och D) å samma märken som i ovannämnda anbud. Våra priser ställde sig då i förhållande till noteringarna från den leverantör, som av nämnden antagits, avsevärt lägre å samtliga varusorter. Som exempel må anföras en jämförelse mellan priserna å cognac, som i omsättningskvantitet är den avgjort största delen av offerrade varuslag och även den mest betydande av samtliga vin och sprituosasorter:

Nordisk vinimport A/S offert.

29 juni 1921.—22 september 1922.
per liter.

Eau de Vie	3: 25	3: 10
Cognac Special **	4: 10	3: 85
D:o D:o ***	4: 80	4: 60

Partipriser, godkända av inköpsnämnden, gällande för systembolagen.

1 juli 1921—22 september 1922.

per liter.

Eau de Vie	**	3: 95	3: 60
D:o	**	4: 95	4: 50
D:o	***	5: 95	5: 45

Enligt kungl. kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnds sakkunnigas protokoll av den 12 juli 1921, som vi här i denna del in extenso återgiva, ha Nordisk vinimports cognacskvaliteer värdesatts sålunda:

»nr 32 (Eau de Vie från Nordisk vinimport) är jämförd med nr 35 (Eau de Vie från svenska partihandeln) och anse vi nr 35 bättre än nr 32.

nr 33 (Cognac Special *** från Nordisk vinimport) är jämförd med nr 36 (Eau de Vie ** från svenska partihandeln) och anse vi nr 33 bättre än nr 36.

nr 34 (Cognac Special *** från Nordisk vinimport) är jämförd med nr 37 (Eau de Vie *** från svenska partihandeln) och anse vi nr 34 bättre än nr 37.

Stockholm den 12 juli 1921.

Carl Vallin.

Gust Vigart.

Ad. Holst.»

Flera av landets större systembolag ha också efter verkställda provningar funnit våra varor avgjort bättre än motsvarande märken från det svenska partihandelsorganet.

Det kan alltså fastslås, att större delen av våra varukvaliteer och de ur omställningssynpunkt betydelsefullaste befunnits överlägsna motsvarande märken från den antagna leverantören, under det att priserna, som fallet exempelvis är på cognac, ställa sig cirka 20 procent lägre än för motsvarande märken från den partihandlare, som erhållit leveransen. Trots dessa för fastställandet av en leverans viktiga omständigheter som ur såväl affärs- som rättssynpunkt bort vara de enda avgörande lät nämnden den 30 juli förra året avslå vår offert.

Som skäl för sitt avslag anförde nämnden i huvudsak följande: »Efter granskning av offerten samt bilaga I i hithörande delar varigenom bl. a. inhämtades att de erbjudna märkena av franskt brännvin voro förskurna med sprit företog nämnden ärendet till avgörande.

Nämnden ansåg det mindre välbetänkt att importera franskt brännvin, som förskurits på nyssnämnda sätt. Detta med hänsyn därtill att dylik försäkring av nyssnämnda vara borde ske med inom landet producerad sprit. Vidkommande den ifrågasatta importen av viner fann nämnden det icke lämpligt att träda i förbindelse med offertställaren, då ju denne intoge ställningen av utländsk mellanhand, och då nämnden vore i besittning av direkta offerter från välkända handelshus i de vinproducerande länderna.

Slutligen fann nämnden det i detta fall vara av avgörande betydelse att riksdagen i sin den 17 juni 1921 till Kungl. Maj:t avlåtna skrivelse med anhållan om utredning på vad sätt det allmännas inflytande inom den nuvarande faktiska organisationen av partihandeln med rusdrycker bäst må ordnas, framhållit att det vore ett statsfinansiellt intresse av särskild betydelse under nuvarande situation att under tiden för utredningen inga åtgärder vidtoges, som kunde vara ägnade att minska statens vinstandel från partihandeln.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 3 saml. 41 1/2 häft. (Nr 130).

I anledning av vad ovan anförts beslöt nämnden att till offertställaren giva avböjande svar i enlighet med bil. K till detta protokoll.

In fidem:

Ivar Skantzé.»

Det bör i detta sammanhang framhållas, att vid bemälda sammanträde närvaro enligt protokollet ordföranden (Hedenlund), Beskow, Bratt och Grauers vadan alltså det svenska partihandelsorganet, d. v. s. ensamleverantören till systembolagen, genom herrar Hedenlund och Bratt hade majoritet vid behandlingen av Nordisk vinimports anbud. I vår skrivelse till kungl. kontrollstyrelsen av den 29 oktober 1921 ha vi påvisat ohållbarheten i de av nämnden anförda skälen, därvid vi särskilt framhållit, att det förhållandet, att en utredning angående partihandelsfrågans ordnande höll på att verkställas, icke kunde utgöra något skäl för nämnden att tillbakavisa en givet förmånlig offert, ty de »faktiska förhållandena», som av nämnden åberopats, innebure just, att pris- och inköpsnämnden skulle fungera som detaljhandelsbolagens uppköpsorgan, och i denna funktion låg skyldigheten att antaga det lägsta och förmånligaste anbudet.

Nu har riksdagen i år fattat ställning till partihandelsfrågans ordnande och därvid beslutit avslå en kunglig proposition, gående ut på monopol åt det hittillsvarande partihandelsorganet i Sverige. Någon ny utredning av frågan har icke begärts. 1917 års förordning är alltså, vad pris- och inköpsnämnden har att rätta sig efter vid utövandet av sin verksamhet som uppköpsorgan för de svenska systembolagen. Det är 19 § 2 mom., som i sådant hänseende gäller till efterrättelse. Denna bestämmelse är ju icke ny i 1917 års förordning utan tillkom i anledning av riksdagens skrivelser 1910 och 1911 och efter nykterhetskommitténs hörande år 1915, och för att få en rätt uppfattning om innebörden av nämnda lagrum torde det vara av vikt att erinra om de motiv, som anförts vid lagens antagande. Vid studerandet av dessa motiv finner man, att det huvudsakliga syftet med införandet av bestämmelsen ifråga varit att ordna förhållandena så, att inköpen för systembolagen, som dittills icke skett så rationellt som önskvärt varit, kunde verkställas på ett för det allmänna ur ekonomisk synpunkt fullt betryggande sätt. Nykterhetskommittén yttrar sålunda i sitt förslag: »Bland de faktorer, av vilka vinsten på brännvinsförsäljningsbolagens rörelse beror, är givetvis bolagens inköpspris en av de viktigaste. Drivas inköpsprisen upp utöver vad som är skäligt, kommer staten därigenom att lida en avsevärd minskning i inkomst av rörelsen. I statens intresse bör därför ligga att tillse, såväl att producenterna ej pålägga brännvinet högre pris än som skäligen motsvarar produktionskostnaden som ock att varans pris ej onödigtvis stegras genom inträdet av mellanhänder mellan producenterna och bolagen». Och vidare: »Såsom förut nämnts, har nykterhetskommittén i sitt betänkande med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker upptagit till behandling de i 1910 och 1911 års riksdagsskrivelser anmärkta förhållanden och ifråga om den av riksdagen härom begärda utredningen framhållit, att enbart möjligheten att den vinst, som skulle inflyta till det allmänna, genom okloka åtgärder från bolagens sida minskades, utgjorde ett tillräckligt skäl för införande av strängare kontroll och övervakning av bolagens verksamhet». Bevillningsutskottet 1915 anförde bl. a. beträffande förslaget: »Beträffande särskilt vad kommerskollegium i avgivet utlåtande enligt statsrådsprotokollet anført därom, att nödig var-

samhet borde iakttagas vid förslagens genomförande i avseende å kontrollstyrelsens befogenhet att lämna föreskrifter om bolagens inköp, vill utskottet framhålla, att syftet med ifrågavarande befogenhet torde vara att, för tillgodoseende av ett av de i riksdagens skrivelse den 27 maj 1911 uttalade önskemål, möjliggöra ett enhetligt uppträdande från brännvinsförsäljningsbolagens sida gent emot producenter-
nas starka sammanslutningar. Kontrollstyrelsen kan sålunda komma att föreskriva gemensamma inköp av bolagen och inrättande av en särskild pris- och inköps-nämnd. Den berörda befogenheten för kontrollstyrelsen kan däremot givetvis icke, såsom från vissa håll befarats, leda till, att kontrollstyrelsen skulle komma att utöva bestämmanderätt över de priser, till vilka producenterna skola avyttra sina varor.»

Av ovanstående yttranden av nykterhetskommittén och bevillningsutskottet finner man utan den ringaste gensägelse, att meningen med bestämmelsen i rus-drycksförordningens § 19 mom. 2 varit att genom inrättandet av en särskild in-köpsnämnd åstadkomma ett enhetligt uppträdande vid verkställandet av inköpen för de svenska detaljhandelsbolagen för att därigenom skapa en motvikt mot »producenternas starka sammanslutningar». Härigenom skulle vinnas, att bolagens vinster icke reducerades genom antagande av för höga priser, utan att staten ge-nom bolagen måtte »kunna uttaga dessa vinster så oavkortade som möjligt». I full överensstämmelse med ovan anförda motiv för lagbestämmelsen ifråga har också kungl. kontrollstyrelsen i sin instruktion för nämnden bl. a. fastställt följande:

»§ 1. Pris- och inköpsnämnden har till uppgift

att för brännvinsförsäljningsbolagen anskaffa de för utövandet av bolagens rörelse erforderliga slag av spritdrycker och viner.

§ 13. Prövningen av anbudens skall företagas av nämnden sedan erforderlig varuprovning avslutats, och skall lägsta antagliga anbudet av nämnden antagas.»

Hur har nu pris- och inköpsnämnden vid prövningen av vårt anbud följt dessa i förordningen och instruktionen givna föreskrifter för nämnden? Har nämnden som uppköpsorgan för de svenska systembolagen genom ett enhetligt uppträ-dande sökt bilda en »motvikt mot producenternas starka sammanslutningar», och har nämnden genom att följa instruktionen antagit det lägsta och förmånligaste anbudet och sålunda noga tillsett, att icke »den vinst, som skulle inflyta till det allmänna» på något sätt minskats? Slutligen må frågas: »Har nämnden också tillgodosett *allmänhetens* intressen genom att inköpa den bästa varan till det bil-ligaste möjliga priset? Svaret måste, som kungl. styrelsen själv torde inse, bli, att nämnden icke uppträtt som organ för *systembolagen* utan tvärtom ställt sig på de »starka sammanslutningarnas» sida och avslagit ett givet och avsevärt fördelaktigt anbud, varigenom nämnden kommit att utgöra en motvikt *mot detalj-handelsbolagens* framställningar om anskaffning av de erbjudna varorna,

att nämnden genom ett dylikt förfarande med åsidosättande av instruk-tionens klara föreskrift och lagens både anda och bokstav på ett betänkligt sätt brustit i sin uppgift att tillgodose bolagens och därmed det allmännas ekonomiska intressen och

att allmänhetens intressen härigenom totalt ignorerats, i det den genom nämndens lagstridiga och affärsvidriga handlingssätt fått betala ett högre pris för en sämre vara och satts ur stånd att förvärva högre kvaliteer till lägre pris.

Söker man närmare efter anledningarna till detta nämndens, minst sagt, tadelvärda uppträdande, skall man finna, att dessa äro att söka däruti, att nämnden i sin verksamhet helt och hållet ägnat sig åt uppgiften att skapa och upprätthålla ett monopol på partihandeln med rusdrycker, under det att den i lagen och enligt instruktionen givna uppgiften som uppköpsorgan för de svenska detaljhandelsbolagen endast är en fiktion. Ända från nämndens första verksamhetstid har man kunnat konstatera, hur den låtit sig angeläget vara att arbeta på att utestänga alla andra leverantörer än det svenska partihandelsorganet och dess dotterbolag, vilket också till slut lyckats, men att det skulle gå så långt, att det avslås ett anbud från en annan partihandlare på varor, som omsättas i flera tiotals miljoner kronor och vilket anbud är sådant, att det endast under åren 1920 och 1921 förutom ökade tullinkomster å cirka 2 miljoner kronor skulle kunna tillföra statsverket på en enda varusort en merinkomst genom systembolagens vinster av resp. 8 och 6 miljoner kronor årligen, hade man näppeligen kunnat tänka sig. Hur *kan* nämnden, då ett stort antal detaljhandelsbolag både förra året och i år göra framställningar till nämnden att få inköpa våra offererade märken, som såväl de som nämndens sakkunniga efter noggranna provningar funnit avsevärt bättre och billigare, än de, som nu erhållas, tillbakavisa dessa bl. a. med orden, att »nämnden icke saknar möjlighet att hos vederbörande partihandlare inom landet göra de framställningar om varupris m. m., vartill förhållandena kunna giva anledning»? Det är ju uppenbart, att nämnden med ett dylikt förfaringssätt tydligt ådagalagt, att den icke är annat än ett verktyg för spritkoncernen och går man ännu närmare in på frågan, skall man icke kunna undgå att observera förhållanden, på vilkas egendomliga innebörd vi vilja tillåta oss att fästa kungl. kontrollstyrelsens synnerliga uppmärksamhet. Man finner nämligen, att spritkoncernens verktyg d. v. s. pris- och inköpsnämnden i själva verket icke är annat än spritkoncernen d. v. s. leverantören själv. Två av nämndens ledamöter äro nämligen medlemmar av det svenska partihandelsorganets styrelse, därav den ena personen, som det icke torde vara kungl. kontrollstyrelsen obekant, på grund av lätt förklarliga omständigheter kommit att få en härskarställning inom rusdryckspartihandeln i Sverige, som utan gensägelse varit till stor skada för det allmänna. När dessa tvenne personer, som representera leverantören, jämte andra, som åtminstone delvis äro avhängiga av dessa, skola avgöra varuinköpen för detaljhandelsbolagen, kan man gott förstå, att dess huvudmäns — köparnas — intressen fått komma i *andra* rummet och leverantörens i *första*. Vi taga för avgjort, att de förhållanden, som uppkommit inom denna sammansättning av nämnden ifråga, icke blivit till sin innebörd fullt klarlagda för kungl. kontrollstyrelsen. Vi vilja därför påpeka för kungl. styrelsen, om avsikten, såsom naturligt är, varit att tillsätta en nämnd, som enligt riksdagens beslut skulle utgöra ett organ för detaljhandelsbolagen och därmed bevaka det allmännas ekonomiska intressen, så befinnas styrelsens goda avsikter vara korsade och dess åtgärder förfelade. Men icke endast beträffande nämndens *sammansättning* har man anledning att göra en sådan reflektion. När samma person är *köpare* (direktören och styrelseledamoten i Stockholmssystemet), *mäktare* (ledamoten av inköpsnämnden), *säljare* (styrelseledamoten och direktörsrådet i Spritcentralen) och *kontrollant* (ledamoten av kontrollrådet, som är kontrollstyrelsens rådgivare i viktigare rusdrycksfrågor), då har härigenom framvuxit ett system, som är lika sällsynt som stridande mot svenska förvaltningstraditioner. Men icke nog med att ett dylikt system är oförenligt med

vanligt svenskt rättmedvetande, affärsvidrigt och stridande mot sunt förnuft, vilja vi också påpeka en omständighet, som måtte hava undgått kungl. styrelsen: systemet ifråga är i avsevärd del rakt stridande mot den gällande förordningens klara bestämmelser. Rusdrycksförordningens § 4 mom. 3 och 5 lägga sålunda ett bestämt hinder i vägen för, att styrelseledamot och delägare i detaljhandelsbolag kan vara styrelseledamot i partihandelsbolag. Ur motivet till lagrummet ifråga finner man också, att nykterhetskommittén anför: »Med stadgandet i 5 mom. avses att förbjuda jämväl styrelseledamot i bolag, som äger rätt till partihandel med rusdrycker, att vara styrelseledamot eller delägare i sådant bolag, som i denna förordning sägs.» Trots dessa lagens klara föreskrifter har icke mindre än två personer kommit att inneha befattningar som styrelseledamöter i såväl A.-B. Stockholmssystemet som A.-B. Vin- och spritcentralen därav den ena personen, ordföranden i det förstnämnda bolaget utsetts av kungl. kontrollstyrelsen. Den andra personen innehar, som ovan relaterats, jämväl ledamotskap av inköpsnämnden och kontrollrådet, av vilka uppdrag det förstnämnda även torde kunna ifrågasättas stå i strid med förordningens bestämmelser. Med andragandet av dessa synpunkter ha vi för kungl. styrelsen velat påvisa, att det är spritkoncernens mot det allmännas stridande intressen, som i skydd av kungl. styrelsens åtgärder, vilkas välmående syften vi givetvis förutsätta, på ett upprörande sätt gjort sig allena rådande.

När vi tidigare framhållit fördelarna för det allmänna genom att vårt anbud antogs, vilket, som påvisats, skulle kunna tillföra statskassan många miljoner årligen, så förutsattes härmed, att våra erbjudna märken skulle säljas i detalj till samma priser som motsvarande märken från det svenska partihandelsorganet. Om t. ex. tvenne Nordisk Vinimports märken Cognac Special ** och *** säljas till samma pris som svenska Eau de Vie ** och ***, så skulle bolagens vinst och därmed statskassan ökas med 65 öre per liter för märket ** och 85 öre per liter för märket ***. Då Cognac Special är av betydligt högre kvalitet än den svenska starkt förskurna Eau de Vie, vilket ju också styrkts av nämndens sakkunniga, skulle det ju endast vara fullt affärsmässigt och riktigt, att man tog lika högt pris för en bättre vara som för en sämre. Allmänheten skulle i varje fall icke ha något emot en dylik anordning.

Det skulle kunna anmärkas, att det svenska partihandelsorganet enligt sina statuter åtagit sig att inleverera av sin vinstandel, vad som återstår, sedan avskrivningar, fonderingar och preferenceaktieutdelning ägt rum, och att det sålunda skulle vara ett statsfinansiellt intresse förbundet med det svenska partihandelsorganets verksamhet. Häremot bör dock anmärkas, att dessa vinstmedel, som staten sålunda skulle kunna erhålla hittills visat sig bliva synnerligen små — för 1920 och 1921 uppgingo de till genomsnittligt cirka 18 öre per försald liter — och kunna icke närmelsevis uppväga de vinster, staten kunde erhålla genom att göra inköp av bättre varor till, som ovan visats, genomsnittligt 75 öre lägre pris per liter. För det andra har det visat sig, att de hittills inlevererade medlen icke äro vinster i egentlig mening utan helt enkelt en uttagen beskattning på folket genom höjda priser. Och för det tredje har ju det svenska partihandelsorganet just i dagarna förklarat sig med de priser, det nu tillämpar, — de priser som vi ovan ställt i jämförelse med våra — icke kunna binda sig för inleverans av något som helst belopp för 1922 års verksamhet. Under sådana förhållanden måste det ju anses som i högsta grad statsfinansiellt oklokt, då nämnden avslår vårt anbud, vilket kunnat

tillföra staten en säker och oavkortad vinst på många miljoner kronor årligen, och samtidigt en bättre standard på varorna upprätthållas.

Detta om den statsfinansiella sidan av saken.

Skulle man emellertid vilja anlägga en annan synpunkt än den rent ekonomiska nämligen tillgodoseendet av allmänhetens intressen så skulle nämnden genom antagandet av vårt anbud kunnat bereda den svenska allmänheten betydliga och säkert också välbehövliga och uppskattade fördelar genom att sätta detaljhandelsbolagen i tillfälle att kunna tillhandahålla bättre varor till avsevärt lägre pris än som genom den nuvarande partihandlaren kan presteras. Om de lägre priser, vi erbjuda, också kommo allmänheten till godo d. v. s. att den av kontrollstyrelsen fixerade försäljningsvinsten pålades inköpsprisen — och detta är väl att förmoda — skulle härigenom vinnas högst betydande prissänkningar. Om man tager ett mycket gångbart märke Eau de Vie*** och jämför detta med vårt motsvarande Special***, så ställer sig jämförelsen sålunda, att det förstnämnda kostar konsumenten 11 kronor 25 öre under det att sistnämnda ställer sig i 9 kronor 95 öre. Alltså kungl. kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd emottager anbud å Cognac Special***, som dess sakkunniga prövar vara *bättre* än Eau de Vie***, en del större detaljhandelsbolag, som också finna varan överlägsen, anhålla om leverans, men nämnden avslår anbudet liksom bolagens framställningar och följden bliver att allmänheten får dricka en starkt förskuren svensk cognac till 11 kronor 25 öre i stället för en ren fransk produkt till 9 kronor 95 öre per liter. Icke kan och bör väl den svenska allmänheten vara tillfredsställd med något dylikt. Nog skulle det vara synnerligen välbehöfligt att få ned priserna å vin- och spirituosa, och det svenska partihandelsorganet har ju också uttalat det som ett önskemål, »att bolaget kunde försälja sina varor till lägsta pris», vilket förklaras ha varit »bolagets strävan» och nog skulle det även vara en medverkande faktor till den florerande spritsmugglingens bekämpande, om allmänheten kunde erhålla bättre och billigare spritdrycker, men icke kan man säga, att inköpsnämnden ställt sig förstående till dessa högst beaktansvärda synpunkter.

I meddelandet till oss om sitt avslag av vår offert har nämnden i skrivelse av den 11 oktober detta år bl. a. anfört: »och vill nämnden, som i fall av behov icke saknar möjlighet vare sig att vända sig direkt till försäljarna i de vinproducerande länderna eller hos vederbörande partihandlare inom landet göra de framställningar i fråga om varupris m. m., vartill förhållandena kunna giva anledning, härmed meddela, att nämnden icke funnit skäl att frångå sin förut intagna ståndpunkt i ämnet». Vi kunna icke finna, att detta är något skäl för att avslå ett uppenbart förmånligt anbud och godkänna ett sämre. Ej heller föreställa vi oss, att någon annan institution med en ställning eller funktion motsvarande nämndens skulle anföra sådana absurda argument. I detta sammanhang vilja vi framhålla, att vi erbjuda varor från vårt frilager i Köpenhamn, varifrån de kunna levereras omgående, att de expedieras i försäljningsfärdigt skick, fritt respektive mottagares platser och att det sålunda vid leveranserna gäller ett system som i alla avseenden för systembolagen blir detsamma, som nu tillämpas och som i varje fall icke blir oförmånligare. Skulle en leverantör någonstades i de vinproducerande länderna antagas, skulle detta givetvis stöta på vissa praktiska svårigheter vid utförandet av leveranser till särskilt mindre bolag inne i landet. Ur kontrollsynpunkt erbjuder vårt leveranssystem större garantier än vad, som nu är fallet, då varorna enligt

vårt leveranssystem gå in i landet *direkt* till detaljhandelsbolagen, under det att varorna, som levereras från det svenska partihandelsorganet, vandrar genom tullnederlag, frilager, förskäringsfabriker, tappningslokaler etc, innan varan — kanske årtal efter importen — expedieras från leverantören till detaljhandelsbolaget.

I sin skrivelse till kungl. kontrollstyrelsen av den 16 november 1921 anför inköpsnämnden som slutkläm följande: »pris- och inköpsnämnden vill härutöver meddela att nämnden haft kännedom därom att kungl. kontrollstyrelsen icke under de senaste åren meddelat några nya rättigheter till partihandel med rusdrycker inom landet. Då nämnden ansett sig böra förutsätta att styrelsen fortfarande härutinnan intager samma ståndpunkt, har det för nämnden legat nära till hands att icke medverka till genomförande av en anordning som skulle innebära ett kringgående av nämnda princip och gynna i utlandet befintligt eller nyetablerat bolag av samma art. På grund av det anförda hemställer nämnden att den föreliggande framställningen icke måtte föranleda någon kungl. kontrollstyrelsens åtgärd». Här uttalas ju tydligt och klart, vilken uppgift nämnden satt sig före, nämligen att — det må kosta det allmänna hur många miljoner som helst — skapa och upprätthålla ett partihandelsmonopol, som riksdagen icke beviljat utan tvärtom avslagit. En av nämndens ledamöter, doktor Ivan Bratt, har dock inför årets riksdag försäkrat, att nämnden så långt ifrån hade en uppgift av ovan angivet slag att den tvärtom vore den allra viktigaste faktorn att räkna med vid *förhindrandet* av monopolbildning och monopolpriser. Yttrandet, som avgavs av doktor Bratt vid remissdebatten i andra kammaren 1921 lyder sålunda: »men kontrollstyrelsen kan när som helst ge inköpsnämnden — det är de svenska systembolagens förenade uppköpsnämnd — order att uppköpa av andra än detta bolag av utländska firmor direkt, under förutsättning att de bjuda fullgoda varor till bättre pris än Vin- & spritcentralen». Och vidare yttrade samma person vid samma tillfälle: »Låt mig upprepa det än en gång, att när som helst en agent bjuder ett bolag eller pris- och inköpsnämnden en vara, som synes i pris eller kvalité vara bättre än den vi erbjuda, så köpes omedelbart den varan eller vi tvingas att sätta ned våra priser.» Ledamoten av kontrollrådet herr Kvarnzelius yttrade vid förra årets riksdag bl. a. följande i denna fråga: »Det är dock så, att de olika försäljningsbolagen här i riket äro fria och oberoende gent emot Vin- & spritcentralen. De ha gemensamma inköp genom en av kontrollstyrelsen inrättad pris- och inköpsnämnd och denna pris- och inköpsnämnd är i tillfälle att kunna taga spirituosa och vin från vilken del av världen den finner för gott. I händelse alltså Vin- & spritcentralen icke lämnar varor till konvenabelt pris, äger denna nämnd att taga in dem från annat håll. Och jag tror icke att någon vågar påstå att kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd har skött sig annat än på ett tillfredsställande sätt.»

Om man jämför doktor Bratts yttrande inom pris- och inköpsnämnden i skrivelse till kontrollstyrelsen och doktor Bratts, vid ungefär samma tidpunkt givna yttrande i riksdagen, har man svårt att kunna tro, att det är samma person, som står bakom desamma.

Då det synes oss uppenbart,

att den i lag och instruktion givna uppgiften för pris- och inköpsnämnden icke följts, då ett lägre och förmånligare anbud avslagits och ett högre och sämre godkänts, varav följer,

att det allmänna bevisligen tillskyndats miljonförluster årligen,

att det skapats och vidmakthålles ett monopol emot riksdagens uttalade vilja och

att allmänheten hänsynslöst behandlas genom att den tvingas betala monopolpriser för mindre goda varor, få vi vördsamt anhålla, att kungl. kontrollstyrelsen omedelbart ville vidtaga åtgärder i syfte att bringa rättelse i de av oss anförda synnerligen svåra missförhållanden, som råda vid uppköpet av varor för de svenska systembolagen.

Köpenhamn den 28 december 1922.

Nordisk Vinimport-A.-S.
Gust. Rylander.

Avskrift.

Köpenhamn den 29 juni 1921.

Kungl. kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd, Stockholm.

Hänvisande till bifogade avskrift av skrivelse, som vi i dagarna tillställt större delen av Sveriges spritbolag, taga vi oss härmed friheten att för leverans till spritbolagen i mån av rekvisition offerera Eder några av våra märken av vin och cognac i enlighet med bifogade prislista.

Prover ha vi samtidigt härmed tillställt Eder franco som ilgods genom herrar Boy & Rylander, Göteborg.

Som all vår försäljning och expedition av såväl vin som spirituosa sker i direkt den form, varan levereras från exportlandet och kalkylerna sålunda besväras av minsta möjliga kostnader, äro vi i tillfälle att kunna saluföra våra varor till relativt mycket låga priser. Vi våga därför förvänta, att nämnden i egenskap av inköpsorgan för de svenska spritbolagen skall inse fördelen av vår offert och omedelbart låta godkänna densamma.

Högaktningsfullt
Nordisk Vinimport A.-S.
Gust. Rylander. Sören Gjødavd.

Avskrift.

Köpenhamn den 29 juni 1921.

Systembolaget, — — — — —.

Härmed taga vi oss friheten offerera Eder några av våra märken av vin och cognac enligt bifogade prislista och bedja till Eder ledning få meddela följande.

1. Vårt bolag står delvis under ledning av personer, som under många år arbetat på chefsposter inom större vin- och spirituosa-handelsfirma i Sverige och vilka sålunda äga fullkomlig kännedom om branschen ifråga och dess utövning inom nämnda land.

2. Samtliga de erbjudna vinerna äro utgångna från de förnämsta exporthus, som finnas inom resp. produktionsländer, och äro med särskild omsorg utvalda.

3. Våra offererade cognacsmärken äro rena franska produkter, vadan de i kvalitét stå betydligt över den med svensk sprit förskurna Eau de Vie, som numera är så gott som det enda icke originaltappade cognacsmärke, som står att erhålla i Sverige.

4. Leveranserna ske från vårt lager i Köpenhamns Frihamn, eller om så i något fall önskas, direkt från exporthamnen till mottagaren i Sverige.

5. Alla varor levereras å originalfaten, men kan fullt fackmässig beredning och tappning ombesörjas av våra ombud i Sverige mot särskild avgift, beräknad till självkostnadspris.

6. Alla etiketter, varå prov bifogas, levereras Eder kostnadsfritt.

7. Vi kunna garantera Eder fullt konstanta leveranser.

Vi ha samtidigt härmed franco som ilgods genom herrar Boy & Rylander, Göteborg, tillställt Eder prover å samtliga offererade varor, vilka vi bedja Eder skänka Edert intresse. Då vi äro övertygade om, att Ni skall finna de erbjudna kvalitéerna och noteringarna för samma för Eder avgjort fördelaktiga, vilket Ni lätt torde kunna konstatera vid en jämförelse med Eder hittillsvarande leverantörs priser och kvalitéter, våga vi hoppas att Ni godhetsfullt vid behov hos pris- och inköpsnämnden ingiver rekvisition å våra varor. Vi ha samtidigt härmed offererat nämnden de nu erbjudna varorna och avsänt prov därå, och förvänta vi nämndens omedelbara godkännande av vår offert.

Under förhoppning att bliva hedrade med Edra värd. uppdrag, vilka vi försäkra Eder skola bliva omsorgsfullt utförda, teckna

Med största högaktning

Nordisk Vinimport A.-S.

Sören Gjödwad. Gust. Rylander.

Avskrift.

Prislista 1921.

Portvin.

Fine Old »Braga»	pr liter kronor	3: 40
» » »Carcavella»	» » »	3: 80
Superior Old, »Castello Branco»	» » »	4: 35

Sherry.

Old, »Rancios»	» » »	3: —
Very Old, »Dottores»	» » »	3: 40
»Solera-Amontillado»	» » »	3: 70

Madeira.

Old Good, »Estreto»	» » »	3: —
Very Old, »Verdelho Selecto»	» » »	3: 60
»Castle Malvoisie»	» » »	4: 40

Cognac.

Eau de Vie	pr liter kronor	3: 25
Special **	» » »	4: 10
D:o ***	» » »	4: 80

Fritt Eder plats, inklusive tull och alla kostnader.

Konditioner: 30 dagar netto.

Reservation för tull- och andra förhöjningar av liknande slag.